

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет філології
Кафедра української мови

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти
на тему: “Мова поетичних текстів Влади Власенко”

Виконала:

студентка II курсу ОР Магістр
групи Узмф-22

спеціальності “035 Філологія 035.01
Українська мова та література”

Скрипник Тетяна Василівна

Керівник:

Кандидат філологічних наук, доцент
Грещук Валентина Василівна

Рецензент:

Доктор філологічних наук, професор
Хороб Степан Іванович

Івано-Франківськ – 2023

АНОТАЦІЯ

Скрипник Т.В. Мова поетичних текстів Влади Власенко. Спеціальність 035 “Філологія”, спеціалізація “Українська мова та література”, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ 2023.

У магістерській роботі комплексно розглянуто особливості ідіостилю Влади Власенко. Виявлено лексичні домінанти мови поетичних текстів письменниці на тлі гуцульського діалекту. Проаналізовано словотвірні, морфологічні, лексико-семантичні, образно-тропеїчні та синтаксично-стилістичні ресурси поетичних текстів письменниці. З'ясовано художні функції мовновиражальних засобів та специфіку їх використання у художньому мовленні Влади Власенко. Також узагальнено наукові погляди на поняття “ідіостиль”, визначено основні підходи для аналізу індивідуального стилю автора у світлі сучасних методологій.

Ключові слова: ідіостиль, мовновиражальні засоби, гуцульський діалект, лексичні домінанти, художня мова, художня функція, синтаксично-стилістичні ресурси.

SUMMARY

Skrypnyk T.V. The Language of Poetic Texts by Vlasta Vlasenko. Specialty 035 “Philology”, specialization “Ukrainian language and literature”. Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Ivano-Frankivsk, 2023.

In the master’s work, the features of Vlasta Vlasenko’s idiostyle have been comprehensively considered. The lexical dominants of the language of the poetic texts by Vlasta Vlasenko against the background of the Hutsul dialect have been revealed. Word-forming, morphological, lexical-semantic, figurative-tropeic and syntactic-stylistic features of the writer’s poetic texts have been analyzed. The artistic functions of linguistic means and the specifics of their use in the author’s artistic speech have been clarified. Scientific views on the concept of “idiostyle” have been also summarized; the main approaches to the analysis of the author’s individual style in the light of modern methodologies have been defined.

Key words: idiostyle, expressive means, Hutsul dialect, lexical dominants, artistic language, artistic function, syntactic and stylistic resources.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІДІОСТИЛЮ ПИСЬМЕННИКА	11
1.1 Індивідуальний стиль письменника в контексті термінопонять “ідіостиль”, “ідіолект”	11
1.2 Дослідження ідіостилю письменника крізь призму сучасних методологій.....	14
Висновки до розділу 1	17
РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИЧНІ ДОМІНАНТИ МОВИ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ ВЛАСТИ ВЛАСЕНКО НА ТЛІ ГУЦУЛЬСЬКОГО ДІАЛЕКТУ	18
2.1 Фонетико-стилістичний потенціал фонетичних діалектизмів	19
2.2 Морфологічні діалектизми.....	21
2.3 Семантико-стилістичні можливості лексичних діалектизмів.....	23
2.4 Словотвір і поетичний текст Влади Власенко.....	28
2.5 Стилістичні функції діалектизмів у поетичних текстах Влади Власенко.....	35
Висновки до розділу 2	38
РОЗДІЛ 3. МОВНОВИРАЖАЛЬНІ ЗАСОБИ ПОЕТИЧНОЇ МОВИ ВЛАСТИ ВЛАСЕНКО.....	39
3.1 Функціональні вияви синонімії у творах Влади Власенко	39
3.2 Антонімічний контраст у поезіях письменниці.....	44
3.3 Особливості функціонування кольористичних епітетів у поезіях Влади Власенко.....	47
3.4 Мовна метафора та її функції у творчості письменниці.....	52
3.5 Порівняння в мовно-образній системі художнього тексту	58
3.6 Стилістичні фігури повтору як засіб вираження поетичного мовлення	63
Висновки до розділу 3	69

ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74

ВСТУП

Важливим завданням вітчизняної лінгвістичної науки в нових суспільних умовах України є вивчення мови сучасної української художньої літератури шляхом дослідження ідіостилів видатних українських письменників, оскільки студіювання мовного аспекту індивідуального стилю митця дає змогу простежити його індивідуальну неповторність, побачити його виняткову вербально-естетичну картину світу, оцінити його внесок у розбудову та збагачення загальнонародної мови новими поняттями і лексичними новотворами, визначити ключові особливості розвитку сучасної української літературної мови.

Питання теоретичного і практичного вивчення індивідуального стилю письменника через мову його творів висвітлені в наукових працях В. В. Виноградова, О. Г. Виднокура, І. І. Степанченка, Н. М. Борисенка та ін., у яких сформульовано основні дефініції та описано різні підходи щодо вивчення ідіостилу. Серед сучасних наукових студій варто відзначити дослідження С. П. Бирик, В. С. Ващенко, М. І. Голянич, В. В. Грещук, П. Ю. Гриценка, С. Я. Єрмоленко, В. І. Кононенка, М. П. Крупи, Л. О. Ставицької, В. А. Чабаненка та ін. Незважаючи на те, що вже існує така велика кількість наукових праць, які розглядають проблематику ідіостилу письменника крізь призму мови його творів, все ще існує необхідність подальшого оприявлення аспектів визначеної теми дослідження, оскільки художня скарбниця нашого письменства постійно поповнюється новими літературними текстами, які приваблюють дослідників своїми мовними особливостями та розкривають авторську картину світу.

Постать письменниці Власти Власенко в контексті сучасного літературного процесу є знаковою. Її творчість неординарна. Самобутнє світобачення й глибоке художньо-філософське осмислення авторкою основ духовного життя нації репрезентує цікаві мовні варіації, застосування діалектизмів, яскравих новотворів, що наділяють її тексти неповторною

стилістикою. Поетична творчість Влади Власенко у своїй строкатій сукупності фонетичних, морфологічних, словотвірних, лексичних та граматичних особливостей продукує зразок неповторної індивідуально-авторської мовотворчості.

Влада Власенко стала відома своєю поетичною збіркою “Згарди”, яка побачила світ у 2016 році у видавництві “Дискурс” в місті Івано-Франківськ. У 2021 році у Видавництві Старого Лева вийшла нова поетична збірка авторки “Афини”, яка відзначена найвищою літературною премією на Прикарпатті – премією імені Василя Стефаника.

Поетичні тексти Влади Власенко відзначається колоритним мовним наповненням. У зв’язку з цим особливу зацікавленість викликає питання “індивідуального почерку” письменниці, а саме її манери спілкування й вибору виражальних засобів, які виявляються у факті вибірковості, перевазі певних фонетичних, лексичних, словотвірних, морфологічних та синтаксичних засобів, що лягають в основу формування чуттєвих, багатогранних і яскравих образів. Саме цим і зумовлена **актуальність** нашого дослідження.

Новизна дослідження визначається в тому, вперше в українському мовознавстві комплексно проаналізовано лінгвостилістичний аспект поезій Влади Власенко, виявлено особливості ідіостилю авторки, та охарактеризовано мовнохудожню систему поетичних текстів Влади Власенко.

Об’єкт дослідження – мовновиражальні ознаки ідіостилю Влади Власенко.

Предмет дослідження – функціональні особливості фонетичних, морфологічних, словотвірних, лексичних, образно-тропеїчних та синтаксично-стилістичних засобів у поетичних текстах Влади Власенко зі збірки “Афини”.

Мета дослідження – виявити особливості авторського стилю Влади Власенко за допомогою системного аналізу мови її поетичних текстів.

Визначена мета магістерського дослідження передбачає такі **завдання**:

- 1) опрацювати наукову літературу, узагальнити погляди вчених про ідіостиль письменника;
- 2) зібрати фактичний матеріал, сформувати корпус використаних письменницею мовновиражальних засобів мови;
- 3) виявити лексичні домінанти мови поетичних текстів Влади Власенко на тлі гуцульського діалекту;
- 4) дослідити словотвірні, морфологічні, лексико-семантичні, образно-тропеїчні та синтаксично-стилістичні ресурси поетичних текстів письменниці;
- 5) узагальнити та систематизувати результати дослідження.

Методологія та методи дослідження. Вивчення індивідуального стилю Влади Власенко базується на системному підході. Це висвітлює потребу залучення комплексного методологічного інструментарію, серед якого принципи загальнонаукових та власне лінгвістичних методів дослідження. Опираючись на характер мовного матеріалу було застосовано такі методи:

- 1) **спостереження та зіставлення**, що дали можливість проаналізувати смислову доречність й естетичну виразність художнього слова-образу в поезіях Влади Власенко;
- 2) **описовий** метод, який допоміг у детальному аналізі мовновиражальних засобів у поетичній мові сучасної письменниці;
- 3) елементи **статистичної обробки** матеріалу, що дали змогу проаналізувати й класифікувати мовний матеріал;
- 4) **асоціативно-семантичний та компонентний аналізи**, які сприяли вивченню лексико-семантичних особливостей мови Влади Власенко.

Теоретичне значення. Результати магістерського дослідження можуть слугувати базисом для теоретичних умовиводів у галузі вивчення індивідуально-авторського стилю митців слова; сприятимуть виникненню

нових дискурсивних уявлень щодо художньо-естетичних особливостей сучасної української поезії; розширяють уявлення про різні погляди на поняття “ідіостиль”, яке є ключовим для розуміння стилістики художньої літератури. Результати магістерського дослідження також доповняють науковий дискурс, тематика якого зосереджена на аналізі ключових модусів зв’язку між мовою і картиною світу індивіда-творця. Здійснені теоретичні узагальнення сприятимуть розширенню тематики й проблематики дослідження індивідуального стилю Влади Власенко.

Практичне значення роботи визначається тим, що матеріали дослідження можуть бути використані у наукових і навчальних виданнях з лексикології, діалектології, стилістики української мови, лінгвістичного аналізу тексту та під час викладання лінгвістичних дисциплін у виші.

Джерельною базою магістерської роботи слугувала збірка Влади Власенко “Афини”.

Апробація роботи. Основні положення і результати дослідження заслуховувалися на університетській звітно-науковій конференції студентів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника та на конференції “Мовна політика та мовна ситуація в Україні”.

Публікації. Результати дослідження висвітлено в 3 публікаціях:

1. Скрипник Т. Стилістичні засоби в рекламному тексті. *Освітнянське слово*. 2022. №1. С. 2–3. URL: <http://surl.li/nxvhw>
2. Скрипник Т. Діалектизми як засіб експресивізації в поетичних текстах Влади Власенко. *Еврика: збірник студентських наукових праць*. 2023. № XXIV. С. 158–160. URL: <http://surl.li/lmqwe>
3. Скрипник Т. Стилістичні фігури повтору в поетичних текстах Влади Власенко. *Студентський філологічний вісник. Серія: Мовознавство. Літературознавство* / за ред. М. П. Брус. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Вип. 6. 2023. С. 86-90.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з розділів, загальних висновків та списку

використаної літератури, який налічує 73 позиції. Загальний обсяг роботи – 68 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІДІОСТИЛЮ ПИСЬМЕННИКА

1.1 Індивідуальний стиль письменника в контексті термінопонять “ідіостиль”, “ідіолект”

Центральним поняттям у галузі лінгвістичного вивчення мови художньої літератури виступає індивідуальний стиль (ідіостиль) письменника, який відіграє важливу роль у творчій діяльності справжнього майстра слова. Зв'язок стилю з творчою індивідуальністю вбачали видатні мислителі ще в I ст. до н. е. Давньогрецький філософ Платон наголошував на тому, що яким є стиль, таким є характер. Давньоримський мислитель Сенека стверджував, що стиль – “обличчя” душі. Представники мистецтва слова, зокрема Іван Франко, визначав авторський стиль так: “Кожний талановитий письменник виробляє собі свою окрему мову, має свої характерні вислови, звороти, свою будову фраз, свої улюблені слова. Письменник, у якого нема своєї індивідуально забарвленої мови, – слабкий письменник, він пише безбарвно, мляво і не може числити на довшу, тривку популярність” [59, с. 54]. Науковці ж роблять висновки про те, що основою стилю, його душею є мова: немає оригінальної мовотворчості – немає й талановитого письменника.

Дослідження мови творів митців художнього слова в аспекті репрезентації ідіостилю – один із найактуальніших напрямів сучасного мовознавства. Пильна увага філологів до авторських особливостей художнього мовлення митців слова, оприявленню лінгвістичної категорії індивідуально-авторського у творі призвела до становлення окремої галузі мовознавства – ідіостилістики, наукові здобутки якої визначають провідну роль поетів та прозаїків в розвитку української літературної мови, в збагаченні її лексичної спадщини, а також в характеристиці певних періодів

її функціонування. Вони дають змогу обґрунтувати художньо-естетичну та психоментальну свідомість митця, простежити текстоорієнтовані функції різнорівневих мовних засобів відповідно до його естетичних задумів та комунікативних інтенцій письменника, проілюструвати збагачення загальнонародної мови мовотворчістю окремих авторів тощо.

Для дослідження мови письменника чи його індивідуального стилю в сучасних наукових студіях паралельно побутують терміни “ідіостиль” та “ідіолект”. У мовознавчому дискурсі простежено два протилежні погляди щодо тлумачення цих термінів. Так, в енциклопедії “Українська мова” подана словникова стаття про ідіостиль, яка визначає ці поняття синонімічними й подає під єдиним заголовком “стиль індивідуальний, ідіолект”. Упорядники енциклопедії подають дефініцію цього поняття, яка визначає його як “сукупність мовно-виражальних засобів, які виконують естетичну функцію і вирізняють мову окремого письменника з-поміж інших; своєрідність мови окремого індивіда” [67]. У тексті статті також наголошується на співвідношенні понять “індивідуальний стиль”, “ідіолект” та “ідіостиль”.

Автори “Стилістики української мови” також ототожнюють досліджувані поняття, стверджуючи, що індивідуальний стиль (ідіостиль, ідіолект) – це “така системність виразових засобів мови окремого письменника, діяча культури чи іншого індивіда, яка вирізняє, виокремлює його мову серед інших мовців” [49, с. 164]. Варто зазначити, що наведені дефініції хоч достеменно і не розрізняють ідіолект та ідіостиль, однак чітко вказують на їх стосунок до мови письменника.

Протилежні підходи до тлумачення цих понять розглядають “ідіолект” як важливу складову “ідіостилю”. Такий підхід оприявлений, зокрема, авторами-упорядниками “Короткого тлумачного словника лінгвістичних термінів”, де для обидвох термінів існують окремі словникові статті. Зазначається, що ідіостиль часто ототожнюють з ідіолектом, хоча ці поняття не є тотожними. Ідіостиль визначено лише як мовну практику конкретного

носія мови, сукупність формальних і стилістичних ознак, що характеризують індивідуальну мову. З іншого боку, ідіостиль визначено як індивідуальний стиль, в якому виразні, марковані засоби мови утворюють певну систему [34, с. 67].

Ідіолект як засіб вияву ідіостилю розглядає й Л. Ставицька, зазначаючи, що в мовній системі письменника категорія індивідуального формується внутрішньою ідіолектною нормою його художнього мовлення [63, с. 62]. Погоджуємося з цією думкою, адже ідіостиль письменника, залучаючи в свою структуру ідіолект, репрезентується в мовній компетенції індивіда через усвідомлений добір певних зображально-виражальних засобів та в мовному чутті.

Отже, ідіолект письменника, який реалізується у мові його творчої спадщини, формує самобутній ідіостиль – концептуально ширший термін.

Відтак дослідник художньої мови письменника повинен залучати до свого аналізу увесь спектр мовно-виражальних засобів, які репрезентуються на фонетичному, лексичному, словотвірному, морфологічному, синтаксичному, стилістичному рівні. Це допоможе виявити певну систему у використанні мови в художньому творі. Системний характер індивідуально-авторського стилю забезпечує зв'язок мови й мислення, творить мовну картину світу, що поєднує загальномовне та індивідуально-авторське.

Кожен автор для витворення свого творчого задуму послуговується загальнонаціональною мовою, у якій закладені цілі міріади національного світобачення, і як яскравий представник певного культурного етносу репрезентує в текстах мовний досвід свого народу. Отже, у мовній картині світу письменника виявляються національні особливості авторського світосприйняття та міститься інформація про ментальність, історико-культурні візії нації, в якій він зростав і виховувався, що пов'язує автора з особливою етномовною картиною світу. На нашу думку, цей зв'язок є двостороннім, оскільки кожна індивідуально-авторська картина світу письменника, у свою чергу, репрезентує світобачення цілого народу,

особливості якого можна простежити на прикладі його творів. Національно-мовна картина світу обіймає безліч індивідуальних, серед яких виняткове місце, безперечно, належить творчим мовним особистостям, видатним представникам літератури.

1.2 Дослідження ідіостилю письменника крізь призму сучасних методологій

Індивідуальний стиль письменника, безумовно, пов'язаний із своєрідністю мовної організації його творів, це й вирізняє автора з-поміж інших представників національної літератури.

На сучасному етапі дослідження ідіостилю письменника – один із пріоритетних напрямів лінгвістики, що синтезує мовознавчі та літературознавчі знання і здійснюється у двох аспектах. Із літературознавчого погляду оцінюється внесок письменника у літературу. З погляду лінгвістики вивчається мова художніх творів, інтерпретується естетична функція мови.

Вищезазначені умовиводи поглиблює сучасна мовознавиця Світлана Бибик, яка констатує наявність щонайменше двох підходів до тлумачення авторського стилю:

1) системно-функціональний підхід, який може зосереджуватися на комплексному вивченні художньої мови творів й репрезентуватися у різних проєкціях, як-от: історія розвою української літературної мови, естетична функція мовних засобів в художніх здобутках письменника, вплив суспільно-світоглядних орієнтирів на словниковий запас автора; або зосереджуватися на одному тексті письменника, який той чи інший дослідник вважає визначальним;

2) рівневий – виокремлення певного рівня мовних одиниць, часто домінантного, за яким простежується мовна майстерність письменника [8, с. 40].

Двоєдиний підхід до комплексного вивчення індивідуального стилю письменника визначила дослідниця ідіостилю Л. Ставицька:

- 1) з'ясування домінантних рис поетики художніх текстів, зокрема дослідження системи стилетворчих константів мови;
- 2) визначення рівня співвідношення індивідуально-авторських новотворів й загальнодержавних норм до мововжитку [63, с. 61].

Наукові студії засвідчують, що підходів до опису ідіостильових рис мови митця, лінгвістичного аналізу й оприявлення ключових модусів художнього тексту за допомогою мови є чимало.

Проаналізувавши наукові праці із зазначеної проблеми, можемо виділити декілька основних підходів для аналізу індивідуального стилю письменника, а саме: семантико-стилістичний, який полягає у вивченні аспекту естетичної організації засобів мовної шляхом визначення виразних лексико-семантичних компонентів ідіостилю; власне ідіостилістичний, суть якого визначається у дослідженні в ідіостилі автора загальномовного та специфічно-індивідуального на різних мовних рівнях; системно-структурний, який виявляється у зосередженні уваги на окремому мовному явищі та спостереженні над закономірностями його віддзеркалення в ідіостилі письменника; лінгвокогнітивний, який полягає в аналізі тексту, побудованому на концепції пізнання й світосприйняття письменника, опису філософсько-концептуальних пріоритетів письменника та їх мовної реалізації, розкритті символізму авторського мовлення, вербалізації автором психо-ментальних сенсів; лінгвокультурологічний, який виявляється у розкритті національно-культурної інформації в текстах письменника як представника певної лінгвокультури, аналізу мовних виявів національно-культурного складника в його ідіостилі; лінгвопоетичний – дослідження лінгвостилістичних засобів творення чуттєвих образів у художньому тексті, яке опирається, як на мовознавчі, так й на літературознавчі методи аналізу; комунікативно-діяльнісний, з допомогою якого вивчається відображення ідіостилю в текстотворенні, оприявлення комунікативних намірів автора на

прикладі мови його творів; соціолінгвістичний - висвітлення ролі авторської мовотворчості у розбудові та збагаченні української літературної мови, нормалізації її лексико-семантичної системи; лінгвостатистичний, суть якого визначається у дослідженні ідіостилю з отриманням кількісних характеристик, спиранні на цифрові дані для унаочнення висновків аналізу мовного матеріалу.

Зазначені вище підходи в наукових дослідженнях індивідуального мовлення митця часто вступають у зони перехрещення, адже вони ефективні у сумісництві.

Справедливо зазначає М. Крупа, що комплексний підхід до вивчення мови художньої літератури ґрунтується, найперше, на розумінні нерозривності художнього тексту, бо лише в єдності всіх рівнів може мислитися мова [42, с. 38].

Важливо відзначити, що при продовженні традицій лінгвостилістичного аналізу художнього тексту сучасні дослідники звертаються до лінгвопрагматичного, когнітивно-семантичного та лінгвоконцептологічного підходів до розуміння функцій мовних одиниць у тексті. Більше того, сучасні тенденції до поєднання методики різних дисциплін у науковому дослідженні спонукають вивчення лінгвокреативної діяльності авторів у контексті усвідомлення ідей філософії, естетики, етнографії, культурології, психології, соціології та інших наукових галузей.

Однак різноаспектність лінгвістичного пошуку не так розв'язує проблему, як примножує різноманітні теорії та методології.

Таким чином, глибокий аналіз особливих прикмет мовотворчості письменника вимагає від дослідника обов'язкового залучення екстралінгвальних чинників формування особистості, потребує комплексного висвітлення ключових світоглядних модусів автора у їх питомому зв'язку з мовою художніх творів, спонукає до дослідження джерелознавчої бази про життєвий і творчий шлях автора, що могли істотно вплинути на його мовну картину світу.

Висновки до розділу 1

Основною категорією ідіостилістики як окремої галузі мовознавства є поняття індивідуального стилю (ідіостилю), який тлумачимо як вербальне відтворення індивідуально-авторської картини світу письменника в системі зумовлених його світоглядом мовних фонетичних, лексичних, словотвірних, граматичних, синтаксично-стилістичних домінант, що визначають специфіку художньої системи. Опрацювавши наукову літературу, ми простежили різні наукові концепції щодо визначення ідіостилю та проаналізували різноманітні методологічні принципи та прийоми його опису.

Аналіз ідіостилю через домінуючі мовні засоби відтворює не лише мовну картину світу особистості, а й демонструє індивідуальність самого автора, який вербалізує власне бачення дійсності у витвореній системі художнього тексту.

Таким чином, індивідуальний стиль письменника, безумовно, пов'язаний з ключовими аспектами лінгвістичної організації його творів, що яскраво вирізняють митця слова на тлі інших письменників. Мовні засоби, позначені авторською індивідуальністю, належать до домінантних рис, які визначають особливості мовотворчості автора та експлікують його мовну індивідуальність.

РОЗДІЛ 2

ЛЕКСИЧНІ ДОМІНАНТИ МОВИ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ ВЛАСТИ ВЛАСЕНКО НА ТЛІ ГУЦУЛЬСЬКОГО ДІАЛЕКТУ

Помітною рисою індивідуального стилю багатьох українських письменників є послуговування різнорівневими діалектними одиницями, які відображають розмаїття етнічних варіантів української мови. До таких майстрів слова належить і письменниця із Надвірнянщини Богдана Михайлівна Ковалюк, яка відома у літературі під псевдонімом Власта Власенко. У сучасний літературний процес Власта Власенко ввійшла впевнено, сміливо і стрімко, спочатку публікуючи свої твори на просторах інтернету, а згодом і першою поетичною збіркою “Згарди”, яка вийшла у рамках проєкту “Від слова до слова” у видавництві “Дискурс” у 2017 році. Нова її книжка “Афіни” побачила світ у 2021 році у “Видавництві Старого Лева” та була відзначена Стефаниківською премією у номінації “Поезія”. Поетичні збірки Власти Власенко – явище оригінальне, автохтонне, таке рідне і значуще, яке несе потужну енергетику народного слова, стає ключем розуміння найпотаємніших його смислів.

Письменниця зростала у діалектному мовному середовищі, тому й не дивно, що мова її поетичних текстів наповнена яскравою лексикою, застосуванням особливостей гуцульського діалекту на усіх рівнях, який виконує різнорідні стилістичні функції й, водночас, є промовистим засобом у висвітленні експресивності її творів. Сучасні українські лінгвісти Василь Грещук та Валентина Грещук слушно підкреслюють, що діалектне слово в мові художнього тексту, потрапляючи в нове стилістичне середовище, набуває подвійної експресивності ніби, бо з одного боку, воно, як і будь-яка одиниця літературного твору, піддається естетизації, а з іншого – діалектна лексема функціонує як стилістичний синонім чи омонім до свого відповідника в нормативному варіанті української мови, що додає діалектизмам виняткової експресивізації [25, с. 11].

Варто зауважити, що використання різнорівневих гуцульських діалектизмів Властою Власенко позначене амбівалентною природою оприявлення. Сучасна українська лінгвістка Валентина Грещук, присвятивши низку своїх статей дослідженню поетичної мови Влади Власенко на прикладі її збірки поезій “Згарди” наголошувала, на тому, що деякі поетичні тексти дуже насичені діалектними мовними одиницями, в інших зафіксовано лише декілька діалектизмів, а мова низки віршів взагалі не містить гуцульських діалектних форм. Аналогічний висновок можемо зробити і стосовно поезій зі збірки “Афини”. Визначення закономірностей чи лінійного характеру використання діалектизмів у художній мові письменниці є непосильним завданням, оскільки її твори характеризуються строкатістю переплетіння діалектизмів з національним варіантом мови. Тим не менш, Валентина Грещук вважає, що такі мовні одиниці наділені виразними семантико-конотативними властивостями, які забезпечують необхідне оцінно-естетичне сприймання віршів. Діалектизми характерні передовсім тим текстам, сенси яких зумовлені чинниками авторського біографічного характеру [23, с. 110].

2.1 Фонетико-стилістичний потенціал фонетичних діалектизмів

Аналіз поетичних текстів Влади Власенко зі збірки “Згарди” дає можливість визначити, що гуцульські діалектні особливості простежуються уже на фонетичному рівні її поезій.

Голосний звук [a] після м’яких приголосних переходить у голосні [e], [u]: ми сядемо на драгар/ дістанемо свічник/ а нерви ніби німби/ повісимо на цвек [11, с. 216]; по розмореній стодолі/ дощеньтка бігли голі/ зачіпались до горіха/ тарабанили у блеху [11, с. 191]; Рано п’ємо молоко,/ вона - зі своєї мами, а я – з бабиного гладунце [11, с. 228], зрідка простежуємо перехід у в і в ненаголошеній позиції після шиплячих: а я на жертку (щіслива буду!) поклала вовну/ на острій драгар вчепила смутки за очі сині [11, с. 87].

На місці голосного [u] у дієслівному префіксі *ви-* виступає голосний [i]: – Ма, *віпускайте* Краську! – Нема твєї Краськи [11, с. 227]; Срібну чашу випустила-м до землі/ най нев дим собі *віхолітує*,/ *віполікує* дощ у озері [11, с. 67].

У зворотній частці *ся* на місці [a] виступає звук [i]: писарю де *сі* дивиш/ я би прожила раєм [11, с. 97]; а ти ніц лише маєш то чути/ і слухати ціхо/ бо козарики *пуджіютсі* [11, с. 204]; ми плакали плакали/ кожен по-своєму/ а баба з нами *свариласі* [11, с. 214].

Звук [л] замінюється звуком [в] у між приголосними та в кінці слів: В коло ставили, в *сопівки* грали,/ душі ловили, за черес клали,/ світом хитали,/ все дужче, дужче [11, с. 101].

Відсутність подовжених приголосних в іменниках середнього роду: файно вивчи запити народу:/ *біль*, *житє*, страждання, кров-любов [11, с. 60].

Асимілятивна вимова звукосполюки [шч] вимовляється як [шш] або як стягненого [ш]: а то лиш хустка тремтить червона на очі сині/ *шо* не світенька *шо* не вальорна *шо* не шовкова [11, с. 87].

Ще однією особливістю є те, що звуки [с], [ц] втрачають м'якість у кінці слів та під час словозміни, тобто диспалаталізуються: біг *пес*/ і *цес*/ увесь процес/ укупі з запахом косиці/ грав по реберній маглівниці/ і бамкав серцем [11, с. 63].

Тверде закінчення *-т* у дієсловах: і калину конче калинову/ так не *скажут* шо не патріот [11, с. 60]; до дідька страх – злітайтеся непрості/*простіт*, що поміняла на людей [11, с. 83]; *задимит* торічне фасоліні, буде тепло вікнам серед стін... [11, с. 218].

М'які приголосні [д'], [т'] переходять у [г'], [к']: солов'ї забились у куточок – / все одно *кігни* їх на папір [8, с. 60]; *кілько* там часу – пуделко зерна/ чуєш це дивне звучання?... [11, с. 135].

Простежуємо також усічення звукового складу окремих слів, зокрема *мож*, *лиш*, *тре*: аби *мож* летіти на дорогу/ і не чути босої ноги/ аби *мож* не думати нічого/ *лиш* любити все, що навкруги [11, с. 75].

Відсутні протетичні приголосні там, де, згідно з нормативним варіантом української мови, вони мають бути: мечі підростуть, ти почувеш їх дзвін, і метал, і *острі* їх леза [11, с. 78]; серце льондром горами пустила/ най вже ходит де лише хотіло/ най сі сповідає у листках/ а ти стій у клені золотім/ най ти лиже *остра* студінь ноги [11, с. 205].

Таким чином, фонетичні діалектизми виступають засобом стилізації під невимушене говіркове спілкування. Аналіз мови поетичних текстів дозволив зробити висновок про те, що Власта Власенко непослідовна у відтворенні окремих діалектних фонетичних особливостей гуцульського говору. Варто відзначити, що саме особливості фонетичного рівня гуцульського діалекту є найбільш складними для письменників, оскільки вимагають дотримання фонетичного принципу правопису. Цей факт спричиняє їх меншу поширеність у художніх творах.

2.2 Морфологічні діалектизми

У своїх поетичних текстах Власта Власенко відбила особливості гуцульської діалектної словозміни. Нижче подаємо найхарактерніші морфологічні діалектні особливості, які ми простежили в художній мові письменниці.

Іменники І відміни та узгоджувані з ними прикметники та займенники в орудному відмінку однини мають стягнене закінчення -ов: Ви мовчите. Ви сердитесь на мене/ Новий підсвічник сходить за *горов...* [11, с. 230]; та щоб ружі ще у хвості/ та щоб так, напровсеке,/ політати з *тобов* [11, с. 88].

Іменники 1 і 2 відміни у місцевому відмінку однини, також іменники 3 відміни в родовому, знахідному та місцевому відмінках послідовно вербалізують закінчення -и: тримати ногами траву, цю траву, що тобі золота/ і раз не боятись нічого – ні страху, ні *смерти* [11, с. 78]; Я вже не рву в подолок зелепуг/ я вже не вмю ждати і не хочу/ на *серци*, бабко, бубка, а на

очи/ вже не сідає ваш кульбабчин пух [11, с. 230]; де мої жовті сандалики й бантики?/ – в бабинім креденци в дідовім кошику [11, с. 224].

Форма зредукованого прийменник *д* на місці нормативних форм родового відмінка іменників та займенників з прийменником: *я прийшла д тобі з озера з-під води/ відігрій мене півзабуту та півмертву [11, с. 119].*

Поряд із літературними формами відмінювання займенників часто вживаються їх діалектні енклітичні форми у давальному і знахідному відмінках: *під моє серце сім коней припнено/ спудили їх вітри - та й фертик му край [8, с. 95].* Поширені також і стягнені форми присвійних займенників: – *Ма, випускайте Краську!/ – Нема твеї Краськи [11, с. 227].* Помітні й діалектні форми займенників із звуком *е* в першому складі: *біжить вовна з ворині/ за нев – афинки сині [11, с. 157]; смійся з сего, дівчинко прекрасна,/ дівчинко прекрасна в сорок сім [11, с. 9].*

Зазнають змін і числівники, які репрезентуються тільки в діалектних варіантах вимови: *головне би віршів тих багато/ штири в день, ну ладно, може п'ять [11, с. 60]; але ти так смієшся як в шестій клясі [11, с. 112]; семої днини газда наливає жбан [11, с. 135]; сто ж років не бачились обі [11, с. 76].*

Мова поетичних текстів Влади Власенко містить чимало морфологічних гуцульських діалектних рис, які стосуються дієслів. Зокрема, дієслова 3-ї ос. однини і множини теперішнього часу, 2-ї особа множини наказового способу II дієвідміни мають тверде закінчення *-т*: *вітер ходит межи смереками –/ гладит їм ноги/ і вони зачинают гудіти/ тагиби дримба... [11, с. 204].*

Поряд із звичайними формами дієслів минулого часу досить часто використовуються і змінені форми давнього префекта: *позбирала-м всі свої безцінні/ “мушу”, “маю”, “треба”, “є сигнал” [11, с. 130]; закотила-м за пояс свої спідниці –/ буду сонце купати в потоці [11, с. 65].*

Форми наказового способу дієслів, утворені за допомогою діалектної спонукальної частки *най*: *най миє дощ, най мокнуть сорочки/ най дика скрипка родить з-під смичка [11, с. 86].*

Із гуцульських прислівників, засвідчених у Властиній художній мові, зафіксовані фонетично відмінні від нормативних архаїчні форми *домів, оде, долів*: *буде доста*, ну бо то як більше/ то народ зачне іти *домів* [11, с. 60]; Пишу *оде* віршик на коліні/ Й грию в кухні голубці собі [11, с. 130]; овеча вовна котиться *долів* [11, с. 48].

Таким чином, характерною рисою поетичних текстів Власти Власенко є морфологічні діалектизми, які широко репрезентовані у творах. Вони характеризуються давними типами відмінювання й демонструють віднесеність до інших граматичних підкласів, парадигм. Однак, використання певної діалектної морфологічної ознаки (наприклад, закінчення) не є послідовною. Поряд з гуцульськими варіантами спостерігаємо й ті, які відповідають нормам української літературної мови. Морфологічні особливості діалектного мовлення горян допомагають Власті Власенко передати невимушене говіркове мовлення, надають творам експресивності й особливого місцевого колориту, стають основою для вираження яскравих словесних образів, відтворюють оригінальність та неповторність поетичного світобачення письменниці.

2.3 Семантико-стилістичні можливості лексичних діалектизмів

У своїх поетичних текстах Власта Власенко зуміла рідною, у народу підслуханою мовою описати найтендітніші людські почуття, виразити найпалкішу експресію, висловити світоглядно-філософські імперативи. Художня мова збірки “Афіни” Власти Власенко оприявлює ряд гуцульських діалектизмів, які різноманітні тематичні та лексико-семантичні пласти лексики, а саме:

1) **назви на позначення будівель, споруд, огорож, їх частин чи компонентів:** *гражда* ‘комплексна огорожа житла в Карпатах’, *лати* ‘огорожа з дерев'яних дощок’, *засув* ‘рухомий дерев'яний чи залізний пристрій для замикання дверей, воріт та ін.’, *клямка* ‘навісний замок’,

футрина ‘віконна або дверна коробка, облицювання’, *драгар* ‘дерев'яний брус, що був підпорою стелі в старих хатах’, *лігари* ‘дерев'яні бруси, що служать основою для підлоги’, *під* ‘горище’: біжить вовна з *ворині*/ за нев – афинки сині [11, с. 157]; громи мордаті дощі кудлаті патлаті грона/ забрали хату – тріщать *варцаби* і стогнуть *скрині* [11, с. 87]; *драгар* в сорочку стару закотурмався/ так би і спав, якби міг... [11, с. 197].

2) **назви частин печі:** *блят* ‘металева поверхня кухні’, *братрура* ‘металевий прямокутний довгий вмурований в піч пристрій для зберігання теплої їжі’, *шубер* ‘засувка димаря’: миш турубить наше життя на теплім *бляті* [11, с. 101]; мідний талярок впав у траву – буде ніч/ хмари в *братрурі* вітер у горах... ніхто ще не чує [11, с. 179].

3) **назви меблів:** *куфер* ‘різблена скриня’, *креденц* ‘кухонна шафа’, *жертка* ‘довга дерев'яна палиця, на якій висів одяг у коморі’, *бамбетлі* ‘стара дерев'яна лава з різьбленими спинкою і поруччям’: я знайшла у бабинім *куферку*/ Саміткову півочку тобі [11, с. 76]; випитай, рибко, в теплому коцика/ де мої жовті сандалики й бантики?! – в бабинім *креденци*, в дідовім кошику... [11, с. 224]; десь поділась радість/ не міркуєш де?! під дошки забилась/ чи під *бамбетлі* [11, с. 34].

4) **назви посуду:** *горнетко* ‘чашка’, *погар* ‘двістіграмовий стакан’, *макітерка* ‘глиняна широка миска для тертя маку’, *гладунець* ‘глиняний невеликий глечик’, *жбан* ‘глек’: Ні про що не думаю – набутки!/ Чай в *горнетку*, тиша, благодать [11, с. 130]; скрипко! моцнішу ноту!/ з бубна – *погарик* ватри/ що мені нині страх?! [11, с. 97]; Молочний Шлях цілється в *гладунець* [11, с. 228].

5) **назви одягу:** *півка* ‘фартух’, *льоля* ‘вільна широка сорочка’, *киптар* ‘гуцульський верхній одяг, зверху шкіряний, низу вовняни’, *подолок* ‘перед спідниці, який підбирали знизу руками і насипали у нього, до прикладу, яблука, щоб перенести’, *бунда* ‘тепла безрукавка’, *камізелька* ‘жіноча вишита оксамитна безрукавка’, *капчури* ‘вовняні плетені шкарпетки’, *шалянка* ‘квітчаста спідниця, пошита з шаляну’, *черес* ‘чоловічий широкий

шкіряний пояс’: і якісь коралі із коралу,/ *камізелька* в ружі й гарбузи [11, с. 76]; в *капчурах* вовтузиться вовна – згадує трави [11, с. 101]; бо я ж мольфарка, зелена *півка*,/ тонка *шалянка*, червоний спід [11, с. 57].

б) **назви взуття:** *сандалики* ‘босоніжки’, *мешти* ‘туфлі’, *постоли* ‘гуцульське шкіряне взуття’, *кірзаки* ‘чоловічі чоботи з дуже грубої шкіри’, *гумаки* ‘резинові чоботи’, *сукніеники* ‘чобітки з грубого сукна’: літо в *сукніеники* мої ховається/ жовті за перший клас [11, с. 197]; танцювати мені наказано/ в жовтих *мештах* не мого розміру [11, с. 151]; тут станцювують таємне/ і стирають *постоли*/ тут колись якимось темним/ котрісь білі помогли [11, с. 198].

7) **назви головних уборів:** *шепка* ‘шапка’, *картуз* ‘чоловічий головний убір’: день мохами кутає гриби/ би не змерзли в шепочку смушеву [11, с. 205]; і Харон нервує, в нього ноги промерзли, старий *картуз*,/ але він чекає [11, с. 109].

8) **назви знарядь праці:** *драпак* ‘дворовий віник’, *маглівниця* ‘дерев'яне ребристе знаряддя для прання’, *коцюбка* ‘знаряддя у вигляді насадженого на держак залізного прута з розплесканим і загнутим кінцем для вигрібання жару з печі’: біг *пес*/ і *цес*/ увесь процес/ укупі з запахом косиці/ грав по реберній *маглівниці*/ і бамкав серцем [11, с. 63]; сині варцаби жовті одвірки... хто тут ночує?/ скригнули двері... темна *коцюбка* горбата піч [11, с. 79].

9) **назви музичних інструментів:** *сопівка* ‘сопілка’, *скосівка* ‘металева сопілка, яка має специфічний скошений отвір для видобування звуку’, *дримба* ‘музичний самозвучний язичковий щипковий інструмент’: чуєш? маєш живі/ *дримби* у рукаві/то в них проси,/ чепелик з тої коси [11, с. 157]; чуєш? ділова *скосівка*/ чуєш? душу красти/ *півка* моя в білі ружі/ буде мене пасти [11, с. 148].

10) **назви осіб за віковими особливостями:** *дітвак* ‘дитина’, *дівочка* ‘дівчинка’, *бахур* ‘молодий хлопець’: але ти далі *бахур* на ватрі/ а я вже змерзаю у ніс [11, с. 112]; і скажуть з вечірнього неба: *коби*/ не попадали

дітваки [11, с. 29]; трава пропонує маршрути/ і як *дітвак* собі росте [11, с. 73]; пізно, *дівочко*, пізно./ Ах./ Тут не піють півні./ Не долітає птах [11, с. 161].

11) **назви рослин:** *афини* ‘гірські сині або чорні ягоди’, *гогодз* ‘вічнозелений чагарник із яскраво-червоними круглими плодами’, *бриндушки* ‘шафран’, *жілива* ‘кропива’, *косиці* ‘квіти’, *кмин* ‘тмин’, *марунька* ‘низькоросла дрібна безпелюсткова ромашка’, *ружа* ‘троянда’, *павоні* ‘півонії’, *здрікан* ‘дикий мак’, *ябліночка* ‘яблуня’: біжить вовна з ворині/ за нев – *афинки* сині [11, с. 157]; І нам пахне життя/ як роздерті в руці *гогодзи* [11, с. 114]; То по тобі *бриндушки* розквітли,/ наче збігла пінка з молока [11, с. 76]; жилізна клямка в *жіливі* ключ [11, с. 44].

Лексичні діалектизми, зманіфестовані у поетичних текстах Власти Власенко, не обмежені іменниками. Наприклад, в художньому мовленні сучасної авторки спостерігаємо діалектні прикметники, які відзначаються своїх яскравим колоритом та різноманіттям. Ось деякі з них: *вальорний* ‘якісний, гідний уваги’, *гонорний* ‘знатний, з гонором’, *дрантивий* ‘драний’, *жилізний* ‘залізний’, *лівонький* ‘вільний’, *нарваний* ‘нахабний’, *подертий* ‘порваний’, *псечий* ‘собачий’, *світенький* ‘святковий’, *гонорний* ‘знатний, з гонором’, *дрантивий* ‘драний’: а то лиш хустка тремтить червона на очі сині/ що не *світенька* що не *вальорна* що не шовкова [11, с. 87].

Значну групу гуцульських діалектних слів, які Влада Власенко вміло вплітає в художню мову своїх творів, складають дієслова. Наприклад, *бавитися* ‘гратися’, *банувати* ‘сумувати журитися’, *визирати* ‘виглядати’, *вкраяти* ‘врізати’, *вовтузитися* ‘метушитися’, *гамувати* ‘зупиняти’, *джвиндіти* ‘безперервно дорікати, сваритися, базікати’, *ймити* ‘зловити’, *ждати* ‘чекати’, *кімувати* ‘думати’, *копошитися* ‘метушитися’, *корчити* ‘удавати’, *лупити* ‘бити’, *мастити* ‘бруднити’, *навкємитися* ‘заскучати’, *нипати* ‘тинятися’, *пантрувати* ‘стежити’, *пасувати* ‘личити’, *плявдувати* ‘личити’, *скоботати* ‘лоскотати’, *шугонутти* ‘швидко переміститися’: миш турубить наше життя на теплім бляті/в капчурах *вовтузиться* вовна – згадує

трави [11, с. 101]; поки наші ноги *скобочуть* форелі і нам смішно [11, с. 103]; не *мастить* у мій рок/ свою світлу печаль [11, с. 65]; ти зустрінеш велику тишу, як хліб на престоли/ *вкраєш* її кавалок, зап'єш як молоком [11, с. 72]; щоб баба дуже молоді нас *визирали* у траві [11, с. 130]; баранчик в сіні *бавиться* зірками [11, с. 48]; та що ж ти збився старий музико/ *кімуй* що граєш [11, с. 87]; спав кіт/ навколо *копошився* світ [11, с. 63]; я їм *корчила* гримаси,/ я їм ягоди збирала [11, с. 54].

У мовотворчості Влади Власенко зафіксовані й гуцульські діалектні прислівники, зокрема *борше* ‘краще’, *долів* ‘донизу’, *конче* ‘обов'язково’, *ліпше* ‘краще’, *навігли* ‘від себе, навиворіт, навпаки, в протилежний бік, через руку’, *нім* ‘поки’, *оде* ‘ось’, *тако* ‘отак’, *фацарно* ‘граційно’: Ти не бачиш мене, ти спиш і не чуєш, звісно,/ тому я тиха, і буду *крадки*... [11, с. 101]; туго зтягну крайку/ *нім* засміюся *нім* [11, с. 97].

Варто зауважити, що лексичні діалектні одиниці більш поширеніші, ніж фонетичні чи морфологічні, оскільки вони є надійним засобом змалювання художньої дійсності.

Отже, у мові збірки “Афини” сучасної української письменниці Влади Власенко есплікується велика кількість гуцульських лексичних діалектизмів, які оприявлюють широку тематику життя горян і відіграють важливу роль у змалюванні художньої дійсності. Поетеса використала у своїх поетичних творах говіркові лексеми для найменування побутових предметів, будівель і їхніх частин, елементів одягу та взуття, предметів гуцульського інтер'єру, знарядь праці, які активно використовуються мешканцями Карпат, а також назв поселень. Визначені діалектизми виконують різноманітні функції, які сприяють творенню яскравих поетичних образів, репрезентуванню неповторного гуцульського колориту, відтворення дійсності й способу життя, характерного для мешканців Карпат. Влада Власенко використовує діалектизми й для опису природи. Усі ці аспекти формують необхідні читачу умови для художнього дослідження винятковості гуцульського світу, який художньо втілює поетеса у своїй збірці “Афини”.

2.4 Словотвір і поетичний текст Власти Власенко

У монографічному дослідженні “Словотвір і текст” В. В. Грещук та О. Б. Грещук зазначають, що важливу роль у структуруванні семантики тексту, зокрема на рівні його невеликих фрагментів відіграють різні способи й прийоми текстоорієнтованої актуалізації афіксальної частини словотвірної структури деривата. Одним із найпоширеніших прийомів актуалізації дериваційних морфем є зумисне введення в текст різноосновних спільноформантних похідних слів, що позначені одним словотвірним типом: *я допалюю ніч, я домислюю дощ/ я навчилася замовкати на “до”* [11, с. 56]; *присмири мене/ пригаси дощем/ чи водов... мені/ всеодно якось* [11, с. 106]; *...розколисуй цей сон розколисуй/ розколисуй розгойдуй цей сон* [11, с. 202]; *я витеше жаль мене до покірності/ вигиблит до прозорості/ вирізбит павучки коло очей* [11, с. 28]; *я позбудуся совісті /старості/ впертості/ лютості/ святості/ грішності/ мудрості/ дурості/ ну, всіх цих набутих речей* [11, с. 34]; *Озирнеться з-під/ гривки білої/ сирний коник і піде назад до косова,/ а мене висвітить яблуна до подібності/ вибілить до ніжності/ і висвятить/ на Білий цвіт...* [11, с. 29]; *дивіться там за ним/ тримайте берегів.../ як витруться думки,/ як вивітриться серце,/ як відшліфує вир/ до мовчазного дна* [11, с. 76].

Актуалізація формантного компонента словотвірної структури дериватів відбувається завдяки цілеспрямованому використанню в тексті низки спільноформантних утворень. Завдяки цьому досягається єдність тексту й увиразнюється його фонетична організація, оскільки словотвірний афікс у таких ситуаціях функціонує як своєрідний показник єдиного значення. Похідне слово, яке має власну семантику, у той самий час є структурою, яка несе дериваційне значення. Похідні одного словотвірного ряду, введені в текст, здійснюють текстові зв'язки між словами на рівні як лексичного значення, так і загальної дериваційної семантики.

Актуалізація словотвірних формантів шляхом нагромадження ізоstrukturних дериватів, на думку дослідників, є популярним явищем у мові сучасного письменства (прозова і поетична спадщина). У художній мові Влади Власенко, як показують зібрані нами матеріали, текстоорієнтований повтор характерний для дериваційних афіксів різних частин мови, однак найбільш кількісним він визначається серед дієслівних префіксів. Так найбільш частотним у творенні тексту є префікс *за-*: *повішу свої нерви/ на граблі у кутку/ і в мамі понадвечір/ заріюся в садку/ запорпаюся в глину/ як жук-єдиноріг/аби мене ніколи/ ніхто знайти не зміг/запхаюся в стодолі/ по шию в отави/ і буду бричку плести/ з зеленої трави/ ще бабина верета/ торкнеться до руки/ заваляться решета/ загубляться роки [11, с. 216]; я забуду міста і прізвища/ я забуду лице улюблене/ я замерзну під льодом півночі/ я застигну під континентами [11, с. 152]; *затихайте у лісі, лисиці руді –/ я купатиму вашого бога/ заплітайте, ожини, свої колачі/ у зеленому домі святому [11, с. 65]; я гадала, що світ загориться, коли/ я не спиню цей шум, я шептала: молись/ заговорюй цей жаль, замовляй, зашаманюй, закопуй,/ бо уб'є тебе, жінко немудра, колись [11, с. 56].**

У поетичних текстах Влади Власенко дієслівному префіксу *за-* щодо текстоорієнтованого повтору не поступається префікс *ви-*. Повтор префікса *ви-* в низці дієслів, що розрізняються лексичними значеннями, несе загальне значення ‘здійснити дію, довести її до кінця’: як *витеше жаль мене до покірності/ вигиблит до прозорості/ вирізбит павучки коло очей [11, с. 28]; Озирнеться з-під/ гривки білої/ сирний коник і піде назад до косова,/ а мене висвітить яблуна до подібності/ вибілить до ніжності/ і висвятить/ на Білий цвіт... [11, с. 29]; дивіться там за ним/ тримайте берегів.../ як витруться думки,/ як вивітриться серце,/ як відшліфує вир/ до мовчазного дна [11, с. 56]; якір підв'язуй з чужих сердець, *виринай, виринай/* попри те, що ніхто тебе не чекає десь на причалі/ і коли ти *виринеш* всім на зло, тим, що на дні/ і коли ти *впливеш* звідси, набравши води і солі [11, с. 72].*

Наприклад, повтор префікса *роз-* (у поєднанні з постфіксом), який додає семантики ‘почавши дію, названу твірним словом, досягнути більшої інтенсивності цієї дії у результаті поступового наростання інтенсивності’, підсилює єдність текстових фрагментів (функція текстотворення): з білих рук моїх миро капало,/ *розтікалося, розходилося,/ розливалося* медом-солодом [11, с. 102].

Нагромадження та повторення одноструктурних похідних з префіксом *пере-* із значенням ‘повністю вичерпати якусь дію’ служить основою єдності текстового ряду: скільки й твого, що любити,/ опановуючи страх/ *пережити, перебути/* водоспади, водомети [11, с. 55].

Текстотворчі функції префікса, пов’язані із композиційними особливостями структурування тексту, розширює його початкова позиція у структурі деривата, тож закономірно використовувати його для побудови анафори. Анафора – це літературний або риторичний прийом, що полягає в повторенні однакових звуків, слів або виразів у початкових частинах ряду речень чи рядках для підсилення емоційного враження, створення ритму, а також для підкреслення або підсилення певної ідеї [64, с. 97]. В. В. Грещук, О. Б. Грещук виділяють також словотвірну анафору, зокрема префіксальну, яка полягає в повторюванні префіксів у структурі різнокореневих дериватів на початку суміжних сегментів тексту [27].

Власта Власенко здебільшого послуговується словесними анафорами для зв’язку окремих синтаксичних конструкцій в масштабнішу мовну єдність, що дозволяє письменниці досягти експресивності у мові, проте зустрічаємо і префіксальну анафору: Раз пропасти в храмах золотих/*Загубити контури й зеніти/ Загубити і не пожаліти/ Про сліди на афинах густих* [11, с. 205]; ...*розколисуй цей сон розколисуй/ розколисуй розгойдуй цей сон* [11, с. 202].

Повтор префіксів організовує рух мовлення. Виносячи слова із афіксом, що повторюється, на початок поетичного рядка, поетеса наділяє їх

ритмоутворювальною і змістоувиразнювальною функціями, актуалізує увагу читача.

Не менш поширений явищем є текстозумовлена актуалізація суфіксальних морфем. Основний метод досягнення цього ефекту полягає в виділенні суфікса та акцентуванні уваги на ньому через його повторення в структурах однотипних утворень у мікротексті. Зазвичай для цієї функції використовуються суфікси *-ни(я)*, *-ти(я)* у віддієслівних дериватах, які виражають значення опредметненої дії, а також *-ість*, *-ств(о)*, *-от(а)* у відприкметникових похідних, що мають семантику абстрагованої ознаки: як витеше жаль мене до покірності/ вигиблит до прозорості/ вирізбит павучки коло очей [11, с. 38]; я позбудуся совісті /старості/ впертості/ лютості/ святості/ грішності/ мудрості/ дурості/ ну, всіх цих набутих речей [11, с. 38]; боги посходяться на нараду/ про пекло і рай/ будуть міряти мої рівності/ вірності/ відданості і покірності [11, с. 104]; Пролітай наче лист/ не тримайся нікого/ бо тримання – ланци/ бо звикання – тюрма/ час мовчання приходить і дивиться в ноги –/ там вовтузиться перша/ зима... [11, с. 21].

Цілеспрямоване нагромадження похідних слів із фемінізувальним суфіксом *-к(а)*, окрім того, що репрезентує категорійну сему жіночої статі, сприяє єдності текстового ряду, одночасно формує специфічну звукову організацію тексту: Бо я ж мольфарка, зелена півка/ Тонка шалянка, червоний спід/ Потерта дримба, стара кобілка/ Тікайте ліпше подалі від... [11, с. 57]; Хіба та вар'ятка руда питає піду? [11, с. 206]; аборигенка вчора з'їла кука [11, с. 62].

Повтор словотвірних афіксів взаємопов'язаний з їх продуктивністю: чим вища продуктивність дериваційної морфемі, тим більша ймовірність використання її в низці одноструктурних дериватів, що допомагає Власті Власенко підкреслити єдність текстового ряду, оформити його звукову організацію.

Суфіксальним словотворчим формантом у прислівниках виступає *-о*: І не чутно, як суворо, як натемно серед них/ ходить ворон, чорний ворон/ в панталончиках рудих [11, с. 49].

У прикметниках здебільшого словотворчим формантом у поезіях Влади Власенко виступають суфікси *-н-*, а при творенні ступеня порівняння суфікс *-іш*: Бо ймут на раз/ нерозвинені во хребтах/ і нестримані во язицех [11, с. 88]; напишіть на трепеті йому імена/ великодні, різдвяні, господні [11, с. 65]; серед впертих ілюзій/ де зникають усі/ кого знав і любив/ і якісь вороги/ і надумані друзі/ і реальні міста/ і уявні скарби... [11, с. 21]; Таку як є: таку сумну, Таку смішну очиретину, Непристосовану, дитинну/ Таку надземну і земну [11, с. 88]; все тихіші бистрі поїзди,/ все точніші відстані й хвилини [11, с. 39]; бо ніжність сильніша, як страх перед болем/ і впертіша у тисячу раз [11, с. 81].

Текстозумовлена актуалізація словотворчих формантів оприявлюється в художній мові Влади Власенко не лише завдяки їх повтору в структурах похідних, а й завдяки зіштовхуванню антонімічних за значенням словотвірних формантів в межах однієї твірної основи: Що вдих господньої пільми/ та видих імени людського [11, с. 11]; і день *прийде*, і все *пройде*/ і стане вечір синій-синій [11, с. 43]; раптовою безпорадність значиться правда: *вдих...*/ головою у драґар – вище не вийде: *видих* [11, с. 117].

Актуалізація словотвірного префіксального ресурсу особливо помітна, коли в одному фрагменті тексту наявний певний формант і протилежний за значенням до нього у структурі похідного: Таку як є: таку сумну, Таку смішну очиретину, Непристосовану, дитинну/ Таку *надземну* і *земну* [11, с. 88]; кроїли мене *безгрішні* на *грішний* лад [11, с. 57].

Поетичні тексти Влади Власенко утворюють мовні одиниці, які виявляють смисли, що створюють прагматичний ефект мовлення. Серед дериваційних одиниць передусім емоційно-експресивно значущі або стилістично марковані деривати використовуються для формування суб'єктивної модальності тексту.

Створенню помірною ступеня прихильності до зображуваного в поетичному текстотворенні Влада Власенко використовує іменникові деривати з суфіксами суб'єктивної модальності *-ок*, *-ик*, *-чик*, *-ець*, *-ин(а)*, *-к(а)/(о)*, *-ц(е)*, *-ен(я)*, *-атк(о)*, наприклад: на серці, бабко, бубка,/ а на очи/ вже не сідає ваш кульбабчин пух [11, с. 230]; Моя теличка Краська/ має пів року/ пасе солодку пашку і не розуміє, чого я така дурна/ і не пасу теж [11, с. 227]; коли я граю у вербову скосівку,/ вона лежить і дихає в теплу траву,/ підпираючи її копитцем [11, с. 227]; мама дала мені гладунець і дивиться [11, с. 227]; дивишся рибко дивишся здалеку –/ тепло і сонно сповзає коцик.../ вже й по дощи мені мокрі сандалики [11, с. 224]; шепніт, мамко, шепніт в перший вітер.../ – Тихо, мамко, то лиш вітер./ – Даночко, вже холодно, пора [11, с. 218]; вовняна шепочка плащик балонивий/ бомблик заповщений і гумачки [11, с. 218].

Своєрідними особливостями відзначається оказіональна експресивізація поетичного тексту словотвірними засобами. Поява оказіоналізму в структурі тексту формує суб'єктивну модальність, навіть тоді, коли поява оказіоналізму спричинена номінативними потребами мови.

За нашими спостереженнями, у поетичних текстах Влади Власенко більшість новотворів представлені іменниками.

Оказіональні номінації конкретних предметів відіграють важливу роль у формуванні суб'єктивної модальності тексту. Влада Власенко у поетичній збірці “Афини” активно експериментує зі словотвором, розширюючи сполучуваність суфіксів *-ен-*, *-ят-*, *-енят-*, що формують відтінок пестливості, із тими твірними основами, на які мовна норма наклала обмеження, призвело до появи неординарних похідних, які оприявлюють конотативний компонент схвально-прихильного забарвлення у мікротексті, наприклад: по розмореній стодолі/ дощенятка бігли голі/ зачіпались до горіха/ тарабанили у стріху [11, с. 191]; набрякли бруньки в аличі/ вона ховаються за хату/ бо зацвітуть аличенята/ десь певно пізно уночі [11, с. 73].

Більш продуктивним способом творення складних іменників-оказіоналізмів, яким послуговується Власта Власенко є юкстапозиція (словоскладання). У іменниках, утворених способом словоскладання твірною основою виступають словосполучення прикладкового типу, але на відміну від останніх, іменники-юкстапозити виражають одне поняття. В основі деривації таких складних утворень лежить процес тісного зближення за семантикою двох компонентів і переростання їх в одне слово.

У поетичних текстах Влади Власенко ми виявили значну кількість okazіональних іменників-юкстапозитів, які авторка використовує для того, аби подати однолексемне найменування певному широкому поняттю. В нормативному варіанті української мови для цього здебільшого використовуються описові конструкції та словосполучення, а подекуди навіть більш складні синтаксичні утворення, тоді як у Влади Власенко спостерігаємо: Ти їм сльози, жаль без берегів/ ти поперед них *печалі-смуток*/ та плачі та біль... Які набутки! [11, с. 70]; коли в ім'я якогось духа/ забута *хатка-повитуха*/ візьме на руки білий цвіт [11, с. 73]; але де – *баба-яга* з сутича дістала мене [11, с. 74]; бабо де ваші ножі з бронзовим *іменем-ліхтарем* [11, с. 74]; і поїла їх *зілля-ладаном*/ і просила їх напівголосно/ *щастя-радості, щастя-радості* [11, с. 102]; в траву гуп гоп скік –/ ой *мамко-жілилко/ мамко-жілилко*/ капнув сік! [11, с. 187]; *Бджола-шаманка* в цвіту чманіє [11, с. 110]; запорпаюся в глину як *жук-єдиноріг* [11, с. 216].

Окрім двокомпонентних юкстапозитів, Власта Власенко залучає і 3-, 4-, 5-компонентні, які дозволяють письменниці яскраво відобразити все розмаїття гуцульської дійсності за допомогою одного слова. Такі юкстапозити є надскладними okazіоналізмами, що допомагають авторці вербалізувати доволі об'ємну інформацію в її лаконічному звуковому втіленні: то не ми/ гримимо тут думками й кістьми/ то *секунди-хвилини-години-роки*/ ешелонами йдуть до одної ріки [11, с. 30]; файно вивчи запити народу: *біль-житте-страждання-кров-любов*/ і токо по віршику в годину –/ слава соціальному труду! [11, с. 60].

Отже, оказіональні деривати у мовотворчості Влади Власенко виступають чинником текстотворення, несуть емоційно-експресивне забарвлення та формують суб'єктивну модальність її поетичних творів і їх фрагментів.

2.5 Стилiстичні функції діалектизмів у поетичних текстах Влади Власенко

Перш ніж з'ясувати художні функції діалектних слів у поетичних текстах Влади Власенко, варто наголосити на тому, що гуцульські діалектизми мають провідне значення для збагачення й розбудови тропіки і системи стилістичних фігур. Письменниця майстерно послуговується діалектними прикметниками у ролі епітетів: за вікном черемхи *пелехаті* [11, с. 130]; громи *мордаті* дощі *кудлаті патлаті* грона [11, с. 87]; в старих футринах – сніг, зарубки *острі*,/ зарубки *острі* залишає сніг... [11, с. 48]; *Жилізна* клямка, *туга* колодка/ *Безлюдне* серце – найменше зло [11, с. 97].

Мовознавці Василь Ґрещук та Валентина Ґрещук вважають, що в художніх текстах гуцульські діалектні слова, особливо лексичні діалектизми, використовуються як об'єкт яскравих порівнянь, які часто у поєднуються з додатковими уточнювальними характеристиками і в наслідку підсилюють образність вислову [26]. У збірці “Афини” простежуємо різноманітні порівняння (скорочені й розширені), наприклад: а я лиш скрипалю, *наче клямка ворітна* [11, с. 14]; То по тобі бриндушки розквітли,/ *наче збігла пінка з молока* [11, с. 76]; трава пропонує маршрути/ і як *дітвак собі росте* [11, с. 73]; старі вітри як *бахури* [11, с. 220].

Унікальна експресивність гуцульських діалектизмів простежується у тих рядках, де вони функціонують як метафори й часто взаємодіють з епітетами: *дрімає небо* фіалкове [11, с. 220]; як *витеше* жаль мене до покірності/ *вигиблит* до прозорості/ *вирізбит* навучки коло очей [11, с. 28]; *небо горнеться* на піч [11, с. 220]; А потім *прийде сирний коник* із Косова/

білий як сніг/ мотне гривною – *посиплеться яблуна* у саду білим в наші сліди [11, с. 28]; і в білих пуп'янках зимових/ *засуятилась коляда/ ліхтар* під вікнами *задзенькав/ затих мороз* на ланцюгу [11, с. 220]; *Шумлять лігари* *ростуть варцаби* цвітуть півоні... [11, с. 87]; в капчурах *вовтузиться вовна* – згадує трави [11, с. 101].

За нашими спостереженням досить часто діалектизми трапляються у складі низки лексико-стилістичних засобів, які слугують джерелом збагачення, урізноманітнення, увиразнення художнього тексту. Наприклад явище синонімії виявляється у таких стилістичних фігурах як:

1) **градація** як стилістична фігура є прийомом художньої виразності, що передбачає послідовне зростання або зменшення інтенсивності, важливості чи значущості подій, явищ, властивостей тощо у тексті. Цей прийом допомагає створювати ефект поетичності, динаміки або емоційної насиченості у літературному творі. Градація може виявлятися в послідовному збільшенні або зменшенні інтенсивності, темпу, обсягу, емоційного забарвлення, а також застосовуватися в інших аспектах тексту для досягнення виразності та вражаючого ефекту. Влада Власенко активно послуговується цієї стилістичною фігурою у мові своїх поезій, наприклад: *нипаю шантаю шастаю* лісом дрімучим/ *шукаю чекаю і кличу і плачу* сама як обурена дівчинка [11, с. 8]; я не спиню цей шум, я шептала: *молись,/ заговорюй цей жаль, замовляй, зашаманюй, закопуй* [11, с. 56]; з білих рук моїх *миро капало,/ розтікалося, розходилося,/ розвивалося* медом-солодом [11, с. 102];

2) **плеоназм** – це стилістична фігура, яка полягає в зайвому, надмірному використанні слів чи виразів, що мають схожий або ідентичний сенс. Тобто таке включення зайвого компонента, який не додає нової інформації, оскільки вже наявний в іншому елементі висловлення. Влада Власенко використовує плеоназм з метою підсилення враження, створення емоційної насиченості або просто як лінгвістичний ефект, наприклад: *І поїла їх зіллям-ладаном,/ і просила їх напівголосно/ щастя-радості, щастя-*

радості [11, с. 102]; Ти їм сльози, жаль без берегів,/ ти поперед них *печалі-смутки*,/ та плачі, та біль...Які набутки! [11, с. 70]; серед істин – лиш сатин/ тільки привид революцій/ *ходить-бродить сам-один* [11, с. 49];

3) **тавтологія** – це стилістичний засіб, що полягає в використанні схожих за значенням або тотожних слів, виразів чи конструкцій у одному висловленні чи тексті. Цей прийом може використовуватися Властою Власенко для підсилення ідеї, наголошення образності висловлювання, створення ефекту, наприклад: щоб лице у/ південний *вітер*/ у *вітер-вітер!*/ і мружити сильно очі/ мені хочеться серце в *квіти*/ у *квіти-квіти!*/ а не в вогнепальні й точні.../мені хочеться жити в *горах*/ у *горах – горах* [11, с. 137]. За допомогою тавтології Власта Власенко підкреслює окреме поняття у своїх поетичних текстах, що надає їм виняткової виразності.

У поетичних текстах Влади Власенко важливим засобом словесної гри виступають омоніми, яких у поезіях порівняно небагато, виокремимо деякі з них: *грань* ‘лінія поділу; межа, границя’ і *грань* ‘гарячі вуглики’; *образ* ‘ікона’ і *образа* ‘почуття, викликане в кого-небудь чиймсь зневажливим словом або дією і т. ін.’: як стане важко – видихни й минай,/ як стане гірко – плюнь через плече,/ живи і смійся, смійся і прощай –/ є така *грань*, де *грань* вже не пече [11, с. 86]; Ти не чуєш ні весни, ні бджіл,/ ти купуєш попіл за алмази.../ *Образи* упали, а *образи*/ всілися за серце, як за стіл [11, с. 70]. Омоніми у поетичному мовленні Влади Власенко виконують важливу функцію збагачення української мови.

Отже, колоритні гуцульські діалектні одиниці у поетичних текстах Влади Власенко займають провідне місце у збагаченні й розбудові системи стилістичних фігур та тропів, а саме епітетів, метафор, порівнянь. Діалектизми вступають у синонімічні, омонімічні та антонімічні відношення та виконують важливі стилістичні функції, пов’язані з творенням яскравих образів, які письменниця вводить для підсилення настрою автентики та фольклорності, змалюванням місцевого колориту, зображенням інтер’єру, пейзажу, пізнанням неповторної гуцульської етнографії.

Висновки до розділу 2

Когорту майстрів слова, які у своїх творах використовують діалектну лексику поповнила поетеса із Надвірнянщини Власти Власенко. Нещодавно побачила світ її друга збірка поезій “Афини”, яка вирізняється колоритною мовою, використанням гуцулізмів, що функціонують у текстах як засоби експресивізації. Діалектизми у її поетичних текстах у відтворюють художню епопею гуцульського життя, оприявлюючи ключові модули їхнього світогляду, щоденної праці, природи тощо. Таке широке зображення пробуджує уяву читача, формує його знання про неповторну гуцульську культуру.

Аналіз поетичного мовлення Власти Власенко дав нам можливість сформулювати корпус використаних авторкою діалектних одиниць у її поетичних текстах. Нам вдалося виявити та здійснити аналіз різнорівневих гуцулізмів, які віддзеркалюють різноманітність лексики гуцульського говору.

У художніх текстах Власти Власенко на перший план у кількісному співвідношенні виходять лексичні діалектизми, які письменниця використовує на позначення різних тематичних груп номенів. Менш чисельними є фонетичні та морфологічні діалектизми, які виконують роль засобів стилізації під розмовне мовлення.

Важливі текстоорієнтовані функції у поезіях Власти Власенко несуть актуалізовані дериваційні компоненти (суфікси, префікси) та оказіональні деривати, які виступають чинником текстотворення та несуть емоційно-експресивне забарвлення.

Таким чином, використання гуцульських діалектних одиниць у поетичних текстах та активне послуговування ресурсами словотвору у поетичному текстотворенні – домінантні ознаки ідіостилію Власти Власенко.

РОЗДІЛ 3

МОВНОВИРАЖАЛЬНІ ЗАСОБИ ПОЕТИЧНОЇ МОВИ ВЛАСТИ ВЛАСЕНКО

3.1 Функціональні вияви синонімії у творах Влади Власенко

Синоніми посідають особливе місце серед інших мовновиражальних засобів у художньому тексті. І не лише тому, що вони дають письменнику змогу вибору найбільш відповідної мовної одиниці, а ще й через те, що вони сприяють розмаїттю і вдосконаленню словесно-художнього зображення, індивідуалізують стильову манеру письма автора, оприявлюють яскраві художні портрети. Кожен синонім відзначається своєю унікальністю. Продукування яскравого синонімічного ряду дає авторам художніх творів можливість внести свою лепту у збагачення лексичного складу мови. Аналіз синонімічного пласту в художній мові письменника дозволяє краще зрозуміти основні домінанти його мислення.

Аналіз наукових студій дав змогу зробити висновки, що у сучасній лінгвістичній науці немає уніфікованої класифікації синонімів, яку б визнали всі дослідники. Мовознавці по-різному групують ці слова. Проаналізувавши наявні класифікації, можемо виокремити такі різновиди:

- 1) за подібністю значення поділяються на абсолютні, або повні, і неповні;
- 2) за способом подібності можуть бути семантичними, стилістичними або ж семантико-стилістичними;
- 3) за будовою визначають: різнокореневі та однокореневі;
- 4) за функцією у тексті поділяються на загальномовні або контекстуальні [67, с. 540].

Згрупувати синоніми із поетичних текстів Влади Власенко ми вирішили за класифікацією Л. Лисиченка, згідно з якою виділяються такі групи синонімів:

До першої групи відносяться логічні синоніми, в основі яких покладено диференціальні ознаки поняття. Вони різняться тим, що в синонімічному слові фіксується певна нова риса самого явища, риса, що в значеннях синонімічних слів, які існували до цього, не простежувалася. Основною функцією синонімів цього типу уточнювальна характеристика поняття.

Синоніми, проаналізовані на матеріалі збірки “Афини”, можемо класифікувати на декілька груп, відповідно до ключової семи, за якою вони різняться:

1) синоніми, в значенні яких підкреслюється й виділяється конкретна ознака названого словом явища, яка в значенні інших членів синонімічної групи вона відсутня: боже, вручи мені *грамоту*/ або *премію*,/ де би писало, що за заслуги [11, с. 47]. Грамота і премія – це нагорода, от тільки *грамота* ‘документ, яким нагороджують за успіхи в якій-небудь справі’, а *премія* ‘нагорода (переважно грошова) за успіхи чи заслуги в певній галузі діяльності’. Наведемо також інший приклад: Пливи, не вдивляйся ні в *числа*, ні в *дати* [11, с. 81]. *Число* ‘число місяця’, а *дата* ‘запис, що містить в собі число місяця, місяць та рік’.

2) синоніми, що характеризують ступінь чи міру ознаки, якості або стану. Сюди відносяться слова, що називають ознаку, якість або стан, зокрема, значна кількість прикметників: Бо мені ще знайти би слова,/ Щоб *пошарпане, драпане, бите* [11, с. 24]. У такі ж відношення між собою можуть вступати похідні від прикметників іменники: Будуть міряти мої рівності/*вірності/ відданості і покірності* [11, с. 104]. Іменники, що називають якість чи стан (шрами – шви; проминання – зникання), теж називають різну міру якості чи стану: шепчу: богу не до мене/ *вся у шрамах і у швах* [11, с. 55]; І простір усіх *промінань і зникань* у сувої розчулено згорне [11, с. 31].

3) синоніми, що розкривають інтенсивність дії або стану. У дієсловах *нипати – шантати – шастати; не знаю – не вмю – не вчили, заговорюй – замовляй – зашаманюй* кожне наступне слово у синонімічному ряді виражає ту ж дію або стан, що й попереднє, але більш інтенсивно

виявлену: *Нипию шантаю щастаю* лісом дрімучим [11, с. 7]; *Заговорюй* цей жаль, *замовляй, зашаманюй* [11, с. 56].

4) синоніми, що різняться характером дії, наприклад *бігти* ‘швидко пересуватися’ *тікати* ‘швидко пересуватися, намагаючись уникнути якоїсь небезпеки’: *Тікайте* біль, святі, пухнасті,/ святі пристойні, бо з’ім усіх/ *біжіть* всечесні, благі, бо вкушу [11, с. 57].

5) синоніми, у яких відтінки значення пов’язані з характером сполучуваності, властивої кожному з членів синонімічної групи, наприклад, дієслово *притихати* відрізняється від синоніма *замовкати* з погляду його сполучуваності із іншими словами. Так, *притихати* ‘ставати слабішим, ущухати (про явища природи)’, а *замовкати* ‘переставати звучати, припинятися (про мову, спів, музику і т. ін.)’: *притихали* хмари снігові/ *замовкали* снігові маршрути [11, с. 170].

Другий клас синонімів за значенням пов’язаний з місцем слова у стилістичній системі. На прикладі художньої мови поезій Власти Власенко вдалося простежити, що використання синонімів не останню сергу визначається і функціональним стилем, наприклад: *витеше* – слово, що має більший спектр стилістичних втілень, близьке до міжстильової лексики, а от *вигиблит* – належить розмовного стилю: Як *витеше* жаль мене до покірності/ *вигиблит* до прозорості [11, с. 57].

До третього класу відносяться ті синоніми, які містять відмінну емоційно-експресивну сему, порівняно з іншими словами в синонімічному ряді. За допомогою цього класу Власта Власенка художньо підкреслює ставлення індивіда чи суспільства до явища: я ще змія - я ще скидаю шкіру,/ а значить, ще *невбита* і *жива* [11, с. 83].

До четвертого класу синонімів за значенням зараховуємо абсолютні синоніми, або ті, що мають цілком ідентичні значення: йдуть твої до тебе *образи*/ йдуть твої *ікони* в позолоті [11, с. 57].

Приклади свідчать, що Власта Власенко дуже тонко відчуває нюанси синонімії. Вживання синонімів у письменниці ґрунтується на доборі зі

словникового запасу української мови найбільш відповідної лексеми. Письменниця настільки тонко відчуває магію слова, що її синоніми іноді мають ледь помітний, але важливий для створення художнього враження, відтінок спільної семантики.

Опрацювавши наукову літературу, вважаємо, що синоніми можуть виконувати 5 ключових функцій: уточнення, заміщення, синонімічного протиставлення, оцінну та стилерозпізнавальну функції. У поезіях зі збірки “Афини” Власти Власенко синоніми виконують усі п’ять функцій, але найбільш численні синоніми, які виконують функції диференціації, уточнення та заміщення.

Найпоширенішою функцією синонімів, як свідчить дослідження, у текстах Власти Власенко є диференціація. У художній мові авторка може використовувати синоніми для уточнення ідей чи створення більш насиченого образу. Деталізація зображуваного, у проєкції якої введення синонімічного ряду у текст функціонує як доповнення інформації про художній образ, його особливості чи прикметні ознаки. Синоніми, що виконують функцію диференціації можна простежити у таких прикладах: Та *відгризти* себе *відкусити* [11, с. 22]. *Відгристи* ‘міцно завоювати зубами, роздрібнювати що-небудь тверде’, *відкусити* ‘кусаючи, відокремлювати, відділяти зубами частину від цілого’. Так, сполучення двох синонімічних лексем у мікротексті оприявлюють високу емоційну напругу душевного стану письменниці, що дуже характерно для стилістичної натури її художньої мови: Власта Власенко вводить у контекст своєї поезії два синоніми, які у поєднанні виступають частинами одного цілого. Саме синоніми додають експресивності тексту: не просто *відгристи*, а взагалі *відкусити*. Отже, синоніми виражають крайню межу почуття ліричної героїні.

Найбільший потенціал до семантичного підсилення виявляють саме дієслова. Власта Власенко використовує два синоніми-дієслова, які зіставляються за додатковими відтінками значень. Саме ці слова підкреслюють інтенсивність дії в поетичних творах авторки, розкривають

динаміку її душевного стану: А про що мені *журитись/ і печалитись* за чим [11, с. 33]. Друге слово уточнює смисл першого: не просто журитись, тобто ‘засмучуватися з яких-небудь причин, зазнавати журби’, а у високій мірі відчувати душевний біль; переживати печаль і смуток. Своєрідність зазначених якостей дієслівних синонімів слугує для письменниці дієвим засобом для змалювання найтонших відтінків емоцій та почуттів. У таких випадках синоніми виконують ту ж функцію, що й повтор слів. Іноді синоніми і стилістична фігура перетинаються в поетикальному мовленні Власт Власенко: Ти їм *сльози, жаль* без берегів, / ти поперед них *печалі-смутки,/ та печаль та біль* [11, с. 70]. Так, за допомогою вживання слів “печалі-смутки” та “біль” поетеса передає усю складність долі героя, про якого розповідає. Така конструкція виступає тут засобом організації тексту.

Варто зазначити, що досить поширеним способом використання синонімів у творах Влади Власенко є заміщення (уникнення тавтології). У багатьох випадках синонімічні слова не стільки слугують засобом урізноманітнення мови, скільки репрезентують яскраве емоційне забарвлення: Я цілую тебе *на ходу на бігу* в чоло [11, с. 127]. Прислівникові синоніми емоційно забарвлені і несуть у собі відтінок певної нестриманості, передають експресію авторки.

Поетичні тексти Влади Власенко відзначаються добрим смаком і вишуканістю форми, а синоніми у віршах зі збірки “Афіни” виконують не лише смислові функції, але й естетичні. Вони покликані насичувати текст багатством української мови, сприяти його милозвучності та експресивності, наприклад: *по закамарках по закапелках* несить хрещені [11, с. 87].

Таким чином, синоніми є однією з найбільш виразних лексико-стилістичних категорій завдяки своїй різноманітності і майже необмеженими стилістичними можливостями. Аналіз синонімічних слів, використаних у поетичних текстах Влади Власенко, дає змогу зробити висновок, що авторка, збираючи синоніми, неодмінно повинна була послуговуватися народно-розмовною мовою. Різноманітні синонімічні одиниці широко й

повно представлені у творах Влади Власенко, вони є яскравим свідченням таланту письменниці та широких зображальних можливостей мови української літератури.

3.2 Антонімічний контраст у поезіях письменниці

Влада Власенко – яскрава творча індивідуальність, письменниця з власним баченням світу. Зусиллями письменниці, об'єктивними та словотворчими ресурсами породжуються мовні особливості її поезії. Досить поширеним явищем у поетичних текстах авторки є контраст, який виникає за допомогою введення в її художню мову антонімів – одиниць, які протилежні за значенням.

Антоніми у творах поетеси вирізняються різномірною структурою та стилістичними особливостями. Так, за будовою простежуємо одно- та різнокореневі антонімічні одиниці. Однокореневі антоніми у художній мові Влади Власенко репрезентовані здебільшого іменниками, прикметниками, дієсловами та їх формами, а також прислівниками, наприклад: мають структурно-семантичні і стилістичні особливості, наприклад: *і підуть*, не знаючи дороги,/ *і прийдуть*, несучі чудеса [11, с. 20]; *ми підем як прийшли* – без імен і прикрас/ тільки раз поміняємося снами [11, с. 17]; Раптовою безпорадністю значиться правда: *вдих*/ головою у драґар – вище не вийде: *видих* [11, с. 117]; Таку як є – таку сумну/ Таку смішну очеретину/ Непристосовану, дитинну/ Таку *надземну* і *земну* [11, с.89]; *кроїли мене безгрішні на грішний лад* [11, с. 57].

Кількісно переважають, однак, різнокореневі антоніми, які також репрезентовані іменниками, дієсловами та їх формами, прислівниками та прикметниками, наприклад: *що в торбах твоїх зверху* – *дороги чужі*/ а *насподі* – *твоя* порожнеча... [11, с. 17]; *Поки перейде місяця петля*/ з *молодих* лісів на *старі* міста [11, с. 143]; *Коло намоклої верби пастушу* *дикі голуби*/ *май більші* – *срібні*, а *малі* – з таємним кольором у *пір'ї* [11, с. 144]; ...не

мовчи мене, говори –/ не рубай в дрова,/ бо розсоталася острива [11, с. 165]; в ганку спиняться *смертні з вічними* [11, с. 166]; і проходять тонкими стінами/*смертні з вічними* в купі з тінями [11, с. 166]; А ти мовчиш про *правду* і про *брехню* мовчиш [11, с. 178]; *білий* вовк з очима лані/*чорний* вуж з очима птиць [11, с. 93]; Не треба *потім*, треба *вже* [11, с. 89]; ми *заплачем*, бо весела пісня/*ми надвоє розірвем колач,/ засміємся*, господи, не бійся [11, с. 80].

Цікавим є явище міжчастиномовної антонімії у художній мові Власти Власенко. Так у її поезіях протиставляються антоніми з різних частин мови, які авторка використовує для підсилення художнього образу: що здавалося всім стане раптом нічим/*хто здавався твоїм – почувіє* [11, с. 17]. Такий стилістичний прийом допомагає письменниці уникнути однотипності в зображенні художньої дійсності, тавтології в оприявленні тематики й проблематики своїх поезій.

У творах Власти Власенко натрапляємо не тільки на протиставлення окремого слова слову. Спостерігаються також випадки протиставлення слова парі слів або словосполученням: Не треба *потім*, треба *вже/ В живій душі*, а не *в граніті/ Ще поки нас на цьому світі/ Чиясь молитва береже...* [11, с. 89]. У цьому мікротексті в антонімічні відношення вступає слово “граніт” і словосполучення “жива душа”.

Прийом контрасту до мови своїх поезій Власта Власенко залучає не лише через вербалізацію протиставлення значень загально визначених антонімів, але й за допомогою творення власного антонімічного корпусу – контекстуальних антонімів. Це дозволяє майстрині слова збагачувати нормативну українську мову множиною значень.

О. Пономарів правдиво зауважує, що слова, які в звичайному вживанні не мають протилежних значень можуть вступати в антонімічні відношення в певному контексті. Такі антоніми мають назву антоніми мовлення, або контекстуальні, тобто слова, що набувають антонімічних відношень тільки в певному контексті [56, с. 65].

У творах Влади Власенко є приклади okazіональних контекстуальних антонімічних конструкцій, значення яких протиставляється на основі символізму, пов'язаного із конкретними поняттями. Прикладом може слугувати протиставлення прикметників-кольороназв *темний – білий*: Тут колись якимось *темним*/ котрісь *білі* помогли [11, с. 198], де прикметники виступають як символи протилежних понять *добро – зло*. Таке явище може спостерігати і у інших контекстах, наприклад: Від напруження *прозора/ темною* стає смола [11, с. 150], де антонімічні прикметники виступають як символи протилежних понять; і над лісом ні *ночі* ні *сонця* [11, с. 171], де контекстуальна антонімічна пара *ніч – сонце* протиставляється загальнономовній *ніч – день*; Хто ти собі/ *воїн* чи *утікач*? [11, с. 173]. У цьому уривку в антонімічні відношення вступають слова *воїн – утікач*. Не треба *потім, в самоті*/ А треба *тут* – в п'їтмі й *софіті* –/ Мене любити в *цemu* світі/ А не на *тім*, а не на *тім* [11, с. 89], у цьому мікротексті такі контекстуальні антонімічні пари: *потім – тут*; *в самоті – в софіті*. Непомітно ковзне білий цвіт з-під руки/ чимось юним *запахне* і *зникне* [11, с. 17], тут протиставляється дієслово *запахне* 'з'явиться' дієслову *зникне*.

Наші спостереження над контекстами показали, що створення okazіональних антонімів обумовлене потенційними можливостями лексичних одиниць, які письменниця активізує. Індивідуально-авторська антонімізація слів, головним чином, пов'язана з модифікаціями у значенні одного з членів протиставлення під впливом семантики іншого члена антонімічної пари. Особливість авторського використання контекстуальних антонімів полягає в тому, що, потрапляючи в особливі синтагматичні умови, вони отримують незвичайне значення, яке не є типовим для них у загальному вживанні.

Отже, антонімам належить важлива стилістична роль у досліджуваних текстах Влади Власенко. Протилежні за значенням слова створюють так звані опозиції, відображають протилежні сторони якоїсь реальності. Антоніми у творах поетеси мають свої структурно-семантичні і стилістичні особливості. Письменниця використовує різні за структурою антонімічні

одиниці, як однокореневі, так і різнокореневі, активно послуговується загальнономовними і контекстуальними антонімами. Антонімічна лексика вживається Властою Власенко в її поетичних творах з експресивно-стилістичною метою, для протиставлення, розмежування двох понять, створення емоційного контрасту, що робить її вірші більш емоційно насиченими.

3.3 Особливості функціонування кольористичних епітетів у поезіях Влади Власенко

Традиційною рисою української літературної мови є використання кольористичних епітетів в художньому мовленні. Лексеми, що позначають колір здебільшого є багатозначними. Простежуємо також їхню особливість розвивати ц накопичувати переносні значення, що сприяє появі в поетичному доробку Влади Власенко самобутніх образів-символів загалом, і пов'язаних з гуцульською культурою зокрема. Художня мова письменниці характеризується високим коефіцієнтом використання кольоративів, які презентують яскраве емоційне наповнення поетичного тексту. Цей факт дозволяє нам характеризувати експресивність кольоролексем в поезіях збірки "Афіни" Влади Власенко. Окрім того, кольористика художньої мови письменниці може впливати на реципієнта, оскільки колір є одним із основних зорових відчуттів, що здебільшого супроводжується певними асоціаціями.

Колористичні епітети із поезій Влади Власенко варті особливої уваги. Письменниця послуговується у своїй творчості найрізноманітнішими варіаціями кольорів і відтінків.

У художній мові Влади Власенко кольоролексеми відзначаються своїм яскравим емоційним наповненням. Вони також формують естетико-експресивний і смисловий дискурс її поезій у збірці "Афіни", наприклад: *Човнику чорний, на березі тому/ чуєш: стихає гучний барабан* [11, с. 13];

Тихше, *мій чорний, мій човнику*, тихше,/ бо передається *чорнявка-ріка* [11, с. 13]; бо я мольфарка, *зелена плівка*/ тонка шаянка, *червоний спід* [11, с. 57]; і тільки в миті німого серця/ і *чорних ликів* на вікні/ сміюся з *красних верхів* на все це [11, с. 58].

Під час поєднання з іншими художніми засобами колір у художній мові Влади Власенко рідко збігається з об'єктивною кольоровою ознакою реалії. Наприклад: У повітрі розтане без слів і причин/ *білим вітром* як снігом завіє [11, с. 17]; я їм гарно танцювала/ на мохах *зелений твіст* [11, с. 54]; Встань і подивися за вікно –/ там для тебе *білий день* почався [11, с. 70]; лиш пірвані воривочки та *луна зелена* [11, с. 95]; *Біла річка* в *червоні тогодзи* [11, с. 151]; Він сідає на сходи і починає *блакитний блюз* [11, с. 133]; *Білий* холодний *сплін* [8, с. 135]; А потім зійде *зелена мураха*/ в траву [11, с. 136]; доба *зеленої зими*/ у ній – *руді вожді*/ і балансуєчи уми [11, с. 51].

Лексеми на позначення назв кольорів формують кольористичний образ, що ґрунтується не лише на значенні кольору, а й за допомогою інших лексем, смислове наповнення й функції яких підпорядковуються індивідуально-авторському стилю письменниці. Це дозволяє констатувати появу так званого “художнього кольору”.

Кольоросистема поезії Влади Власенко у збірці “Афини” репрезентована двома лексико-семантичними категоріями слів: слова першого порядку: “білий”, “чорний”, “червоний”, “жовтий”, “синій” та “зелений”, які становлять основу всієї категорії; слова другого порядку, як-от: сірий, блакитний, фіалковий, бузковий, золотий, рудий, які семантично підсилюють лексеми першого.

Кожен відтінок, кожен колір відіграє значущу роль у створенні потрібного образу, що в свою чергу передає атмосферу та настрої поезії. Білий колір традиційно символізує красу, ніжність та світлі почуття, проте це спостерігається лише в певних контекстах, наприклад: Непомітно ковзне *білий цвіт* з-під руки/ чимось юним запагне і зникне [11, с. 17]; *білий місяць*, промені ласкаві, / запах меду, теплі сорочки... [11, с. 20]; *Біла вишня* цвітом

гарантує,/ що колись і я зацвіту [11, с. 130]; сині тернинки/ за білої днинки в сніги відпусти [8, с. 146]; та він добре кімує/ як колисати малого Ісуса/ в яселках з *білого бруса* [8, с. 193]; з першого на друге падав сніг/ було ніжно з першого на друге/ Хтось ласкавий – *білі крила* й чуги –/ йшов попереду тебе і стеріг [11, с. 170]; Викотили звіздарі/ *Білу днинку* в двір [11, с. 223].

Здебільшого білий колір у поезії Влади Власенко має дещо відмінні значеннєві відтінки, які не пов'язані з традиційною символікою ніжності, чистоти та невинності, наприклад: безмовно! акуратними!/ під гул людських розмов/ під *білими нуантами*/ просочується кров [11, с. 168]. Звідси, відповідно, білий колір набуває негативної конотації, позначений смутком та відчуттям приреченості, тобто тими смисловими наповненнями, які не є характерними для традиційної семантики білого.

Білим кольором авторка досить часто послуговується з метою відтворити атмосферу приреченості, рутинності існування, наприклад: Замело *білий цвіт*, задощило [11, с. 24]; лиш тополиний *білий шовк*/ лягає на твої самшити [11, с. 32]; І воно гнало у синю гражду/ *білих драконів*/ що ставали *білими вівцями* [11, с. 215]; заплітайте, ожини, свої колачі/ у зеленому домі святому.../ сорочина змокріла на *білім плечі*,/ на моєму плечі, на людському [11, с. 65]; на помістку – щеня білоголове/ замкнена фіртка клямка і дощі [11, с. 46]; а мені б життя зібрати/ в *білий вузлик* в рукаві/ а мені б з тобою впасти/ межі ягоди в траві [11, с. 93].

Провідну роль в творення образної системи поезій Влади Власенко відіграє чорний колір, традиційна символіка якого зосереджена на позначення злих сил, нещастя або трагедії: В мене *чорна вуаль*/ я мольфарю на *чорнім любистку* [11, с. 64]; Тихше, *мій чорний, мій човнику*, тихше,/ бо передається *чорнявка-ріка* [11, с. 13]; і тільки в миті німого серця/ і *чорних лиликів* на вікні [11, с. 58]; ходить ворон, *чорний ворон*/ в панталончиках рудих [11, с. 49]; *чорний човник* без весла/ без дороги даль/ тиша другою була/ першою – печаль [11, с. 145]. Простежуємо певне нагромадження

кольорової гама в поезіях Влади Власенко, яка дозволяє письменниці впливати на емоції й психологію свого реципієнта.

Варто також підкреслити, що символіка білого в поетичних творах збірки “Афіни” Влади Власенко часто висвітлюється на контрасті чорного кольору як симбіозу двох сторін життя: *пливи як можеш/ не можеш – падай/ у темні води/ на тихе дно/ там білі риби/ та недотично/ і неприсутньо/ і все одно* [11, с. 36]; *білий вовк з очима лані/ чорний вуж з очима птиць* [11, с. 93]; Тут колись якимось *темним/ котрісь білі* помогли [11, с. 198]; я з *темних лісів вийду/ і в білий туман стану/ і звірі з очей спуцу/ і скину з лица маки/ і чорні підуть перші/ а другі підуть всякі* [11, с. 129]; *Біла пташко, де ти? ... Де ти?/ ...І виходить чорний ворон/ з-за соснового дупла* [11, с. 150].

Цікавим в ряді колористичних епітетів поетеси є символічне наповнення жовтого кольору, поруч із яким простежуємо залучення лексем “золотий” та “рудий”, наприклад: *Думаєш про втрачене й невчасне,/ думаєш про сіре в золотім* [11, с. 9]; *Файна осінь сего року буде –/ оксамитне плаття в золотім* [11, с. 10]; він позачасово бреде/ в кав'ярень *жовте миготіння* [11, с. 38]; дзвунковий куфер і *жовта* в ружі моя *бундинка* [11, с. 87]; коли гори з тобою, шовк, та коралі та *жовтий лист* [11, с. 98]; На рудім коні прежка – *золотом/ жовті китиці*, стремено вузке... [11, с. 102]; Ми з серафимами плачемо/ спасіть грішницю/ у *жовтому плащичу* [11, с. 108]; На старій липі птахи клапаті –/ *жовтими крилами з золотим/* тримають місяць діркатий [11, с. 110]; *Жовті мешти* не мого розміру [11, с. 151]; *Жовта низинка* до хрестика тулиться/ холодно буде сніг [11, с. 197]. Як бачимо, епітети чорного та білого позначені суперечливістю, оскільки можуть уособлювати світло і добро, а з іншого боку – стають символами містики, потойбіччя й розлуки.

Традиційна символіка червоного визначається у руслі кохання й пристрасті. Однак, художня мова збірки “Афіни” трансформує її у символіку хаосу та розбрату, наприклад: *Слуга слuzі в прислуга йде/ в червоні племена* [11, с. 51]; *Червона ружа, замokлі двері* [11, с. 44]; а то лиш *хустка* тремтить *червона* на очі сині [11, с. 87]. Таке не властиве застосування

кольору свідчить про новаторський підхід письменниці до конструювання художніх словесних образів.

Нарешті, проаналізуємо епітет “синій” у художній мові Влади Власенко та його відтінки. Варто зазначити, що синій колір – символ вірності, задуми, довір’я та безкінечності. Такі епітети викликають у читача відчуття спокою і гармонії, заглиблюють реципієнта в атмосферу відчуження від рутини, наприклад: і день прийде, і все пройде,/ і стане *вечір синій-синій* [11, с. 43]; а то лиш хустка тремтить червона на *очі сині* [11, с. 87]; І воно гнало у *синю гражду/ білих драконів/ що ставали білими вівцями* [11, с. 215]; *Сині тернові ягоди* [11, с. 215].

Епітети, засвідчені у творчому доробку Влади Власенко, характеризуються й особливостями граматичного вираження. Епітет як носій образної ознаки есплікується в збірці “Афини” у двох формально-граматичних вираженнях: за допомогою прикметника у граматичній функції присубстантивного означення, а також за допомогою якісно-означальних прислівників, граматична функція яких варіюється від придієслівного означення до обставини способу дії.

Проаналізований фактичний матеріал дозволяє стверджувати, що найбільш поширеними є прикметникові епітети: *Тихше, мій чорний, мій човнику, тихше,/ бо передається чорнявка-ріка* [11, с. 13]; І воно гнало у *синю гражду/ білих драконів/ що ставали білими вівцями* [11, с. 215]; *заплітайте, ожини, свої колачі/ у зеленому домі святому.../ сорочина змокріла на білім плечі,/ на моєму плечі, на людському* [11, с. 65]; *як стаєш ти тиха й білосніжна/ чорним чортом посеред людей/ ти не озирайся, моя ніжна* [11, с. 9].

На нашу думку, таке поширення саме прикметникових епітетів пояснюється тим, що прикметник є основним категорійним засобом вираження епітетів. По-перше, він має семантику статичної ознаки, такої як якість, властивість чи відношення. По-друге, він взаємодіє з іменником, конкретизуючи предметність останнього через свою атрибутивну семантику.

У цій проєкції аналізу сучасна лінгвістка Л. Мацько слушно зауважує про виняткові можливості прикметника виступати епітетом, оскільки один і той самий прикметник, сполучаючись із кількома різними іменниками і тим самим конкретизувати свій значеннєвий обсяг [49, с. 134].

Важливо також зазначити, що роль прикметника-епітета посилюється тим, що він не тільки семантично, але й синтаксично майже завжди виступає як атрибут до іменника. Також зафіксовано варіанти використання епітетів, які виражені складними словосполученнями чи рядами однорідних прикметників, наприклад: а то лиш хустка тремтить червона на очі сині/ що не світенька що невальорна що не шовкова [11, с. 67]; *безпристрасні, сумні, світлі Твої очі* попри те, що *темні* [11, с. 27].

У поетичній мові Влади Власенко трапляються поодинокі епітети, виражені прислівниками, які наділені яскравими експресивними особливостями: коли я навчуся цвісти і літати/ *набіло-набіло*, як сливка/ у нашім саду [11, с. 14]; *на червоно* заплачеш, *набосо* підеш травою/ і почувеш як Хтось летить над тобою листком чи жуком [11, с. 72]; ти мерзнеш *чорно*/ тремтиш *заціпло*/ вдаєш – не бачиш/ бо треба так [11, с. 36]. Вони яскраво репрезентують динамічну ознаку, а також виконують образно-процесуальну функцію в поезіях збірки “Афини”.

Отже, поетична мова Влади Власенко є багатою, динамічною, глибокою, чуттєвою, що досягається завдяки майстерному використанню авторкою великої кількості оригінальних епітетів, які репрезентують індивідуально-авторське мовне чуття авторки та її естетичний смак. Неповторний образний світ поетеси – це барвисте море художнього розмаїття слова, яке дарує естетичну насолоду.

3.4 Мовна метафора та її функції у творчості письменниці

Специфічною мовною одиницею, процес формування якої відбувається на рівні мислення, оприявлюється за допомогою мовлення і зрештою стає

цінним надбанням мови, є метафора. Яскраві приклади метафоричних словосполучень можна спостерігати навіть у найдавніших писемних текстах. Людина активно послуговується метафоричними словами і в побутовому мовленні, і в художньому. Фольклорні та художні тексти яскраво репрезентують цю особливість мовлення, оскільки використовують оригінальні метафори, які є органічною частиною твору літератури чи усної народної творчості, де поєднуються творчі інтенції автора й самобутність народу.

На перцептивному рівні метафора – одиниця, яка має естетичне значення, своєрідний місток, який поєднує письменника і читача. Семантичний потенціал метафори не лише збагачує лексичний рівень мови чи сприяє появі нових понять, але й впливає на граматичну структуру мови. Тому метафоризація, як підкреслює лінгвістка Л. Мацько, є потужним джерелом виникнення нової семантики й функцій лексем [49].

У поетичних текстах функції метафор значно ширші, ніж у мові загалом. Це складний й різноаспектний процес, головна роль якого полягає зовсім не у вторинному найменуванні, навпаки: метафори в художній літературі стають ключовими аспектами мовної організації тексту, виразниками поетичного стилю письменника.

Провідна роль у творенні образної експресивності поетичного тексту Влади Власенко, за нашими спостереженнями, також належить метафорі. Її поетичний стиль вражає своєю насиченістю, відзначаючись яскравою та самобутньою образністю, що свідчить про витончене володіння мовою. Характерним для Влади Власенко є вміння знаходити найвдаліші та найдоречніші засоби для вираження своїх думок, почуттів та емоцій у поетичних творах. Особливо варто відзначити, що її метафори мають глибокий зв'язок з фольклорними традиціями образотворення, виражаючи антропоморфізацію природи, або надання їй властивостей, характерних для людини: коли *небо дуже бігло то падало* [11, с. 214]; поки надворі у любистку *вовтузиться грім* [11, с. 214]; А тепер наша *тиша* постаралася: все

частіше *хрипить і кашляє,/ носить* тепліші светри,*/ курить* “честер” до міліметра,*/ серед ночі/ мовчить і будить* [11, с. 211]; *травень з ясенами-бахурайт н'є, фашага, зовні у садку* [11, с. 208]; “Ах!” – в черешні вигнута брова,*/ і вона сміється без упину, аж вдягає білу сорочину* [11, с. 208]; *дише хатка* на припоні [11, с. 199]; *підпеньки спудились* – котяться горами/ *пні їх зловили* за чубки руді... [11, с. 197]; *літо* в сукненики мої *ховаються/ жовті* за перший клас [11, с. 197]; *жовта низинка* до хрестика *тулиться/ холодно* буде сніг [11, с. 197]; по розмореній *стодолі/ дощеньтка бігли* голі/ *зачіпались* до горіха/ *тарабанили* у блеху [11, с. 191]; під дахами де попало/ *файно* собі *сіно спало* [11, с. 191]; а *цебер бере на руки/* ті *стодолині онуки* [11, с. 191]; *світ підоймив повіки/* рано родився він [11, с. 186]; ой мамко-жіливко/ *момко-жіливко/ капнув сік!/ і земля його ссе і нес-с-с-е/* до ріки [11, с. 187]. Як бачимо, використання авторкою метафор стає ключовим аспектом вербалізації ідейно-тематичного змісту її поезій, опираючись на логіко-понятійну свідомість Влади Власенко.

Метафора стає способом вираження характеристики об'єкта чи концепції, що означається основним терміном, і збагачує твір образністю, експресивністю та естетикою, роблячи висловлення автора більш виразним. До вираження метафор у поетичній мові Влади Власенко залучаються іменники, прикметники, дієслова, зрідка прислівники. Однак це завжди лексема, яка має потужний потенціал у створенні образності поезії. Дослідниця Л. Мацько класифікує метафори за граматичним вираженням і виокремлює субстантивні, атрибутивні, дієслівні, комбіновані метафори [49, с. 332].

Об'єкт, названий ключовим словом, є предметом, істотою або абстрактним поняттям, який під час художнього переосмислення набуває нових ознак, які може ідентифікувати метафоризована мовна одиниця. Ознаки за характером категоріальної семантики можуть бути постійними, статичними і змінними, динамічними, тому пропонуємо умовно класифікувати ці метафори на статичні і динамічні. Наприклад, для

прислівника і прикметника більш характерне накладання естетичної метафорики, тоді як динамічність репрезентують дієслова та іменники (у вторинній функції) [4, с. 14].

Словосполучення з атрибутивними синтаксичними відношеннями належать, на нашу думку, до атрибутивних метафоричних конструкцій, у яких метафоризована одиниця виражена прикметником, дієприкметником, прислівником. Загалом, немає прийнятої літературознавцями уніфікованої концепції щодо атрибутивної метафори.

Деякі дослідники називають атрибутивну метафору метафоричним епітетом. Таке найменування, очевидно, базується на функції художнього образного означення. Однак, варто наголосити, що далеко не усі художні означення утворені шляхом метафоризації. Атрибутивні метафори в поезії Власти Власенко мають в основному антропоцентричний характер і емоційно-оцінне стилістичне значення: *птахи ... тримають місяць діркатий/ і цідять дим* [11, с. 110]; *Місяць зітче нам хустку перчеву живу* [11, с. 136]; *Шепче дощовий кришталь* [11, с. 196]; *най ти лиже остра студінь ноги* [11, с. 205]; *Дрімає небо фіалкове* [11, с. 220]; *Закрутиться листя рябе* [11, с. 116]; *за вікном черемхи пелехаті/ гиндоряться з вітром як дурні* [11, с. 130]; *клен золотий* [11, с. 205]; *сьоньоокі в глині картоплі* [11, с. 212] *На мокрім стакато гасити бездумні пожежі* [11, с. 56]; *бо взимі/ не можна ходити самій/ димами сливовими/ снами терновими.../ стій* [11, с. 146].

У текстах поезій зі збірки “Афіни” простежуємо також використання Властою Власенко дієслівних словосполучення з метафоризованим прислівником та / або метафоризованим іменником. Таким застосуванням письменниця, на нашу думку, увиразнює дію, процеси та стани у своїх віршах: *тепло і сонно сповзає коцик* [11, с. 224]; *ти мерзнеши чорно/ тремтиши заціпло* [11, с. 36].

Традиційно, динамічний характер мови українського письменства есплікується за допомогою дієслів. Дієслівні метафори – це виразний лінгвістичний засіб, який використовує дієслова в несподіваному або

непереносному значенні для передачі певного образу, порівняння чи концепції. Вони використовують дії або рухи для вираження абстрактних або емоційних концепцій. Дієслівні метафори в поетичних творах Власти Власенко стали найбільш продуктивним засобом для художньо-естетичної інтерпретації динамічних ознак: *Витуманиться* в молоці/*вмиється* в ріці.../*танцюю танцюю веретенце!* в бабинім кулаці [11, с. 157]; поради сумними очима усю свою глину,/ що їхнє *коріння вовтузиться* в їхній зажурі/ і *тягне* їх душі/ *вдолину,* / *вдолину...* / Ну що їм до того? [11, с. 159]; *птахи ...* тримають місяць *діркатий*/ і *цідять* дим [11, с. 110]; *Бджола-шаманка* в цвіту *чманіє* [11, с. 110]; Співай мала, моя ласкава, під нами ріка повзе стара [11, с. 115]; чи: *Дощ задріботів,* а я у хаті/ Капчурета, ліжник, що мені? [11, с. 130]; *Літери блиснули*/ *кров шугонула* лицем [11, с. 131]; *Вітер вишарпує* звуки ранкових тиш [11, с. 133]; *Сніг перекреслив* дати/ долю можливо теж [11, с. 134]; *Місяць зітче* нам хустку перчеву живу [11, с. 136]; *Терни* холодні *повзуть* за тобов [11, с. 146]; То тільки *сніги,* що твої *замітають* сліди [11, с. 146]; Хлюп та хлоп *вода несе*/ *тануть береги* [11, с. 145]; *Ніч ховається* в норі [11, с. 150]; *Розплітайтесь стежки*/ вже пора, *виповзайте* з урочищ [11, с. 176]; *Камінь жили* *напнув* [11, с. 176]; *Сутінки моляться* [11, с. 180]; *Шепче* дощовий *кришталь* [11, с. 196]; *Пругається* *листя* під дощами [11, с. 208]; *День* мохами *кутає* гриби [11, с. 205]; най ти *лиже* *остра студінь* ноги [11, с. 205]; *кокоїджиться* *днина* [11, с. 207]; Коли *небо дуже бігло* *то падало* [11, с. 214]; *Вовтузиться* *грім* [11, с. 214]; *Дрімає* *небо* *фіалкове* [11, с. 220]. Тільки *дощ шелестів і торкався* мене/ мудрий дощ, і *казав,* що я – *тінь* [11, с. 56]; правду кажу вам: *шепоче трава і сміється!* / і на сто голосів! / і *хмара* *наливає* свої води в чотири келішки [11, с. 155].

Вносить ефект художньої новизни у поетичні тексти Власти Власенко генітивна метафора, яка, за нашими спостереженнями, не кількісно, бо за чисельністю у поезіях переважають дієслівні метафори, а саме якісно працює на естетичну та емоційну виразність поетичних текстів.

Генітивна метафора – це метафоризоване іменникове словосполучення із залежним словом у родовому відмінку: І не опирається вгрузлій напрузі глибокої ночі/ *суят поїздів і розміреність хаосу* каркання круків [11, с. 31]; бо буде чесніше, як будеш ти знати/ не смуток, а *розкіш своєї пори* [11, с. 81]; я би так хотіла встигнути тобі все сказати.../ любов – це *світіння дерев* за спиною [11, с. 103]; вітер вишарпує *звуки ранкових тиш* [11, с. 133]; то тільки сніги що твої замітають сліди як *видиво часу* [11, с. 147]; *шерсть з жовтого жита*/ червоним накрита [11, с. 15].

Метафоричність Властивої мови складна та емоційно-насичена. У її поезія спостерігаємо також нанизування, нагромадження синонімічних метафор: *Яблука в бруньках копаються / і дряпаються* на мокрий світ [11, с. 189]; Горне сонце сутінь чебрецеву/ і ховає нарік у горби [11, с. 205].

У поетичному доробку поширені метафори-прикладки: Ти їм сльози, жаль без берегів/ ти поперед них *печалі-смутки*/ та плачі та біль... Які набутки! [11, с. 70]; коли в ім'я якогось духа/ *забута хатка-повитуха*/ візьме на руки білий цвіт [11, с. 73]; але де – *баба-яга* з сутича дістала мене [11, с. 74]; бабо де ваші ножі з бронзовим *іменем-ліхтарем* [11, с. 74]; і поїла їх зілля-ладаном/ і просила їх напівголосно/ *щастя-радості, щастя-радості* [11, с. 102]; в траву гуп гоп скік –/ ой *мамко-жіливічко/ мамко-жіливічко*/ капнув сік! [11, с. 187]; *Бджола-шаманка* в цвіту чманіє [11, с. 110]; запорпаюся в глину як *жук-єдиноріг* [11, с. 216].

Основними функціями метафор у віршах Влади Власенко, як це продемонстрував наш аналіз мови її творів, є номінативна функція, яка передбачає застосування метафор для найменування об'єктів, а також експресивна функція, яка визначає провідну рол цих стильових засобів в наданні твору яскравого емоційного-виражального насичення. Разом з тим, метафори у поезіях зі збірки “Афіни” Влади Власенко виконують композиційну функцію, поєднуючи різні рівні художнього тексту – поняттєвий, емоційно-образний та конотаційний, а також є ключовим компонентом неперевершених художніх образів.

Отже, метафора є одним із своєрідних прийомів поезії Власти Власенко, тому аналіз метафоричних перенесень у творах письменниці дозволяє значною мірою оцінити особливості її поетичної вправності. В аналізованих нами творах поетеса використовує різноманітні метафори, своєрідність яких проявляється, як на семантичному рівні, так і на граматичному. Така домінанта ідіолекту авторки впливає на створення єдиного словесного простору поезій, який позначений стильовою та смисловою цілісністю.

3.5 Порівняння в мовно-образній системі художнього тексту

Творчий доробок Власти Власенко демонструє об'єктивну інформацію про навколишній світ, сутність буття людини й, водночас, знаменує потужний струмінь суб'єктивного, індивідуально-авторського відображення дійсності. Її поетичний доробок вирізняється потужним стилістичним потенціалом. Письменниця, репрезентуючи свою творчу манеру, активно послуговується різними мовновиражальними ресурсами, виявляє свою індивідуальну позицію й стан через емоційну насиченість віршів, зокрема й уміло посилює виражальні можливості мови за допомогою порівнянь.

Порівняння як образний художній засіб у поезії Власти Власенко має різноманітну семантику. Структурування лексико-семантичного поля надає можливість відтворити цілісність лексико-тематичних та лексико-асоціативних зв'язків слів між компонентами мови й тексту, простежити семантико-стилістичні зв'язки між лексичними одиницями – назвами концептуальних понять.

У порівняльних конструкціях визначають два основні компоненти: об'єкт порівняння (явище чи предмет, ознаки якого нам відомі) та суб'єкт порівняння (явище чи предмет, ознаки якого розкриваємо за допомогою іншого).

Проаналізований матеріал джерельної бази дозволив виділити такі основні лексико-семантичні групи об'єктів порівнянь:

1) **назви людей** (як вигадані, так і власні): ...запах вітру/що кличе мене до тебе/ *як мама додому* [11, с. 111]; що за тебе мишка, як монашка/ в лапки рано молиться в траві [11, с.70]; трава пропорпує маршрути/ і *як дитвак собі росте* [11, с. 73]; йому маленькому тривожно/ бо не засунені шубри/ бо там штовхаються безбожно/ старі вітри *як бахури* [11, с. 220]; І правда твоя, *наче кат*, неприймаючий адвоката [11, с. 72]; Ти знаєш, Господи, його орхідеї/ Райдужні, білосніжні?/ Він садить їх болотами, знаєш?/ І вони стоять *як солдати* [11, с. 139]; ну а я стою, *як скоморох* [11, с. 208].

2) **назви тварин**: а я – *миші під цебром* [11, с. 112]; Хлюпочуться *як качки*/ у розмоклім цебрі/ весняні дощі [11, с. 189]; Запорпаюся в глину/ *як жук-єдиноріг* [11, с. 216]; той час коли уже нічого не болить/ ні тиша ні любов ні жаль ні мрії/ коли рубці заструплені *як змії* [11, с. 23]; пів життя *як дика звірина*/ в чорногірських норах засинає... [11, с. 35]; Ніч вляглася у норі,/ *Як великий звір* [11, с. 223]; і ніжність твоя, *наче кит*, викинутий на суходолі [11, с. 72]; він би мене мене *як пташку*/ він би мене до ран [11, с. 97]; жовта земля під нами товчеться *як пес кудлатий* [11, с. 101].

3) **назви явищ природи та об'єктів природи**: Всі голови щезли *як грози у повітрі* [11, с. 178]; у повітрі розтане без слів і причин/ білим вітром *як снігом завіє* [11, с. 17]; а потім прийде сирний коник з Косова/ *білий як сніг* [11, с. 28]; і ціль не темніша *як ніч на світанні* [11, с. 52]; І дрижала, *як річка вигнута*/ перед ним одним опускала зір [11, с. 102]; І соки зелені, *як ріки*, а ріки – як соки,/ течуть і течуть, витікають, вертаються знов [11, с. 159].

4) **назви рослин**: І нам пахне життя/ *як роздерті в руці тогогоди* [11, с. 113]; Покотом комином порозсипалися *дні як суніці* [11, с. 179]; ...а ти молодець – знайшов мене в цих місцях/ такий упертий пахнеш *як та трава...*/ і тому я жива [11, с. 96]; я би цьомала в шапку усі на світі гриби/ і з нічного стручка сонце котила би *як горох* [11, с. 74]; Викотили звіздарі/ Білу

днину в двір,/ *Як горошок зі стручка,/ Днинка вже біжить* [11, с. 223]; Та страхи та ланци порозросталися як будяки... [11, с. 74]; коли я навчуся цвісти і літати/ набіло-набіло, як сливка [11, с. 14].

5) **назви неживої природи:** ти також пройди, як по канату/ гострим лезом й виживи вкінці [11, с. 9]; і я буду прозора як дим/ і легка/ як любов і тонка/ як низинка/ в старих вставках [11, с. 28]; І, брови піднявши, побачиш в траві/ Зміїні зіниці, як дим револьвера [11, с. 52]; ми – сон, ми – дим, а тінь якась крилата/ кидає Сотню наших світлячків [11, с. 50]; зморшки вперті, як дороги/ за собою залишають [11, с. 54]; я летіла в тартар, я тремтіла як лист/ і ставала слабкою [11, с. 56]; свою маленьку наївну душу/ я не зуміла поберегти/ від болю, жалю... як гола гілка/ як цвіт горіховий з-під чобіт [11, с. 57]; Образи упали, а образи/ всілися за серце, як за стіл [11, с. 70]; Тримав мене, як перо легке [11, с. 102]; Що рано, коли ми вийдем з ріки, як з хати,/ нам дерева засвітяться за спиною [11, с. 103]; Що за істота хлебче мене/ не відриваючись/ жадібно з серця як з миски [11, с. 104]; Їх кров під ногами ще тепла й свята / І гори за ними стоять, як собори [11, с. 52]; Йшли собі поїзди в холоди, і сліди на долонях моїх залишали, немов атрибути [11, с. 56]; до ранку лишилося зовсім мало – чотири дати/ щоб скинути ніжність як шкіру скинути за собою [11, с. 102]; Танцюють на хмарах як на току, глухарі [11, с. 121] а я лиш скриплю, наче класика ворітна [11, с. 14].

б) **назви небесних тіл:** і будуть дивитися з Високої лавки діди і баби/ наші з коником/ що летимо ми над комином/ як зірки [11, с. 29].

7) **назви речовин, продуктів харчування:** ти зустрінеш тишу, як хліб на престолі.../ вкраєш її кавалок, зап'єш туманом, як молоком [11, с. 72]; то по тобі бриндушки розквітли,/ наче збігла пінка з молока [11, с. 76] Мокра морда м'яка, як хліб,/ нюхає, чи я не слаба [11, с. 227]; Вимоклий цебер, обручі – іржа/ Звідки ця вода, не вода – окріп [11, с. 143]; Пахнуть вишні а ми тікаємо як вода [11, с. 127].

8) **релігійні поняття:** а сад твій, як *Біблія*, тихо стоїть в снігу [11, с. 98]; ...і він потепліє/ і поповзуть по тобі/ з-під кореня мурашки,/ як *месії* [11, с. 204]; Пташками дрібними/ сумними/ як *херувими/ святими/ і золотими* [11, с. 131]; бо правда про бога не вища як *бог* [11, с. 52]; зпчихує жук на порозі/ жовтий з лілей пилок/ і по церковній повзе підлозі/ під зелений листок/ як *під євангельську книжку* [11, с. 186].

9) **міфологічні поняття:** руді корови як *богині*/ йшли по сусідській конюшині [11, с. 63]; Любов як *мінарет*/ Височіє над/ І тобі неважно гет/ Що дощі і град [11, с. 225].

Порівняння є одним із засобів, що моделює художню дійсність письменницького світу. Саме цей засіб підкреслює єдність між експресивно-виражальними техніками. Проаналізовані порівняння на прикладі збірки “Афіни” Влади Власенко за структурою можна поділити на непоширені та поширені, що диференціюються на загальноновживані та індивідуально-авторські.

Непоширені порівняння вирізняються у творчості Влади Власенко особливою частотністю. До них зараховують здебільшого порівняння, що передбачає мінімальну структуру – поєднання порівняльного сполучника з компонентом, вираженим повнозначною частиною мови, які загалом реалізують значення зіставлення: Запорпаюся в глину/ як *жук-єдиноріг* [11, с. 216]; той час коли уже нічого не болить/ ні тиша ні любов ні жаль ні мрії/ коли рубці заструплені як *змії* [11, с. 23]; йому маленькому тривожно/ бо не засунені шубри/ бо там штовхаються безбожно/ старі вітри як *бахури* [11, с. 220]; Покотом комином порозсипалися дні як *суниці* [11, с. 179]; і я буду прозора як *дим*/ і легка/ як *любов* [11, с. 28]; ті зморшки вперті, як *дороги* [11, с. 54]; що летимо ми над комином/ як *зірки* [11, с. 29]; Мокра морда м'яка, як *хліб* [11, с. 227]; Пахнуть вишні а ми тікаємо як *вода* [11, с. 127]; а сад твій, як *Біблія* [11, с. 98]; ...і поповзуть по тобі/ з-під кореня мурашки,/ як *месії* [11, с. 204]; руді корови як *богині* [11, с. 63].

Поширені порівняльні звороти у мовотворчості Влади Власенко репрезентовані меншою мірою. Їх характерною рисою є виділення елементарної структури порівняльного виразу за допомогою додаткових компонентів. Ці компоненти не лише змінюють формально-граматичні показники, а й додають, уточнюють та конкретизують повідомлену інформацію, зокрема стосовно ознаки та образу порівняння: *запах вітру/що кличе мене до тебе/ як мама додому* [11, с. 111]; *трава пропорпує маршрути/ і як дітвак собі росте* [11, с. 73]; *у повітрі розтане без слів і причин/ білим вітром як снігом завіє* [11, с. 17]; *то по тобі бриндушки розквітли,/ наче збігла пінка з молока* [11, с. 76].

Поширені порівняльні конструкції, що поєднують компаративні сполучники і атрибутивно-субстантивне словосполучення, є більш інформативними та насиченими, виражають ознаку порівняння більш насичено. Важливо зауважити, що такі приклади відображають специфіку письменницьких порівняльних виразів, серед яких значна кількість є індивідуально-авторськими: *пів життя як дика звірина/ в чорногірських норах засинає...* [11, с. 35]; *Ніч вляглася у норі,/ Як великий звір* [11, с. 223]; *свою маленьку наївну душу/ я не зуміла поберегти/ від болю, жалю... як гола гілка* [11, с. 57]; *Тримав мене, як перо легке* [11, с. 102]; *І дрижала, як річка вигнута/ перед ним одним опускала зір* [11, с. 102]; *Пташками дрібними/ сумними/ як херувими/ святими/ і золотими* [11, с. 131].

У свою чергу, поширений порівняльний атрибутивно-субстантивний зворот може деталізуватися через відповідний субстантивні одиниці, репрезентовані переважно прийменниково-іменниковою граматичною формою, наприклад: *свою маленьку наївну душу/ я не зуміла поберегти/ від болю, жалю... як гола гілка/ як цвіт горіховий з-під чобіт* [11, с. 57]; *І нам пахне життя/ як роздерті в руці тогодзи* [11, с. 113].

На підставі вибраного матеріалу можна зазначити, що у своїх текстах письменниця вдало використовує поширені порівняльні конструкції субстантивно-субстантивної моделі. Ці приклади в основному передбачають

об'єднання двох повнозначних частин мови (іменників), де одна з форм такого субстантиву представлена прийменниково-іменниковим утворенням, наприклад: *Всі голови щезли як грози у повітрі* [11, с. 178]; *ціль не темніша як ніч на світанні* [11, с. 52]; *Образи упали, а образи/ всілися за серце, як за стіл* [11, с. 70]; *Що рано, коли ми вийдем з ріки, як з хати,/ нам дерева засвітяться за спиною* [11, с. 103]; *Що за істота хлебче мене/ не відриваючись/ жадібно з серця як з миски* [11, с. 104].

Дібраний фактичний матеріал дає змогу узагальнити: творчий доробок авторки свідчить про різноманітність порівняльних конструкцій, які, в свою чергу, служать джерелом для збагачення та увиразнення інформації у тексті. Крім того, через різноманітні порівняння письменниці втілює власне унікальне сприйняття об'єктивного світу. Порівняння, наявні у творчості Влади Власенко, здебільшого являють собою втілення індивідуально-авторського стилю письменниці й мають різноманітне лексико-семантичне та структурне наповнення.

Проаналізований матеріал джерельної бази дозволив виділити основні лексико-семантичні групи об'єктів порівнянь, серед яких назви осіб, назви рослин, назви явищ і предметів природи, назви неживої природи тощо. Широкий вияв у творчому доробку авторки мають непоширені та поширені порівняння звороти, що введені в речення за допомогою компаративних сполучників. Отже, порівняння у поетичній творчості Влади Власенко є стилістичною домінантою. Різні типи порівнянь використовуються авторкою з метою посилення емоційності та експресивності.

3.6 Стилістичні фігури повтору як засіб увиразнення поетичного мовлення

У розмаїтті синтаксичних засобів стилістики, зокрема стилістичних фігур, особливе значення приділяється повтору. Цей елемент виявляється завдяки спеціальному нагромадженню мовних елементів у висловлюванні, де

може відбуватися повторення як окремих слів, так і синтагматичних одиниць. Такий прийом дарує новий відтінок повторюваного слова чи словосполучення.

Повтор у поезіях Влади Власенко надає поетичному мовленню письменниці музичність, ритмічність і виразність, підкреслює образи та допомагає створити особливий риторичний ефект.

У дисертації Л. Пришляк під назвою “Повтор як засіб експресивного синтаксису поетичного мовлення 60- х років ХХ століття” [57] авторка досить слушно зауважила, що синтаксичний повтор можна кваліфікувати як синтаксичну конструкцію, в основі якої лежить повторення: “елементів семантичної структури речення або цілого речення з тотожним, близьким чи різним лексико-семантичним наповненням зі збереженням або зміною позиції відносно інших одиниць тексту” [57].

Під синтаксичним повтором розуміємо фігуру мови, що полягає у повторенні визначеної послідовності звуків, слів або цілих висловів. Він може мати різну структуру (подвійний, потрійний, багаточленний) та слугує для авторів у досягнення виразно-зображального ефекту.

Ретельний аналіз збірки “Афини” Влади Власенко дає змогу стверджувати, що надто поширеними фігурами, використаними у текстах її творів, є лексичний повтор, анафора, епіфора, анепіфора та рефрен.

Лексичний повтор є дієвим засобом досягнення відповідного зображально-виразного ефекту. У реченні, де повторювана лексема займає позиції суб’єкта і предиката, висловлення набуває іронічної тональності: дим за димом вежі у диму.../ *жінко, жінко*, нащо тої правди,/ що тобі судилося на тьму [11, с. 20]; *Вікна вікна* та скло та віхола [11, с. 151]; Витуманиться в молоці/ вмиється в ріці.../ *танцюй танцюй* веретенце/ в бабинім кулаці [11, с. 157]; поради сумними очима усю свою глину,/ що їхне коріння вовтузиться в їхній задурі/ і тягне їх душі/ *вдолину, /вдолину...*/ Ну що їм до того? [11, с. 159]; *пізно, дівочко, пізно*/ Ах./ Тут не піють півні/ Не долітає птах [11, с. 161]; *шепніт*, мамко, *шепніт* в перший вітер [11, с. 218].

Анафора, найчастіше використовувана письменницею, виступає потужним засобом художнього увиразнення мови, який підсилює експресивність тексту. Суть анафори полягає в тому, що звуки, слова, словосполучення чи речення повторюються на початку віршованого рядка чи строфи. Анафора являє собою стилістичну фігуру, що формується через повторення певних звуків, слів чи синтаксичних конструкцій на початку суміжних мовних одиниць [65, с. 10].

Початковий повтор організовує динаміку художнього мовлення. Він відіграє також важливу роль у творенні ритму поезії. З ідейної точки зору, цей засіб має на меті актуалізувати поставлену тему чи проблему, щоб реципієнт неодмінно звернув на неї увагу.

Словесні анафори, якими послуговується Влада Власенко, сприяють вмілому комбінуванню синтаксичних конструкцій, що додає їм виразного експресивного забарвлення: *шепче дощовий кришталь/ головне не озиратись/ головне аби не жаль/ головне затанцювати* [11, с. 196]; *поки я визбирую горіхи,/ поки хліба смальцем намащу* [11, с. 218]. *і коли ти виринеш всім на зло, тим, що там на дні/ і коли ти вплинеш звідси, набравшись води і солі/ і коли ти прийдеш до себе, то на твоїм вікні/ ти зустрінеш велику тишу як хліб на престол* [11, с. 72].

Зокрема, дієслівні анафори, які є провідними у мові усної народної творчості, надають поезії Влади Власенко відповідної стилізації, динамізму оповіді: *знаю, що тягне пірнути на дно і заритися там у намул/ знаю, що сил не стає, що пісок накриває поволі,/ знаю – чекання стає перед очі і лупить впритул/ і ніжність твоя наче кит, викинутий на суходолі* [11, с. 72]; *Раз пропасти в храмах золотих/ Загубити контури й зеніти/ Загубити і не пожаліти/ Про сліди на афинах густих* [11, с. 205]; *думаєш про втрачене й невчасне/ думаєш про сіре в золотім/ смійся з сего, дівчинко прекрасна,/ дівчинко прекрасна в сорок сім* [11, с. 9]; *здасться нам, що ми прозорі нині,/ здасться нам: ми ніжні і прості* [11, с. 218].

Окрім того, словесні анафори можуть виражатися за допомогою службових частин мови, що передбачає появу емоційно-сміслових відтінків: де зникають усі/ кого знав і любив/ і якісь вороги/ і надумані друзі/ і реальні міста/ і уявні скарби... [11, с. 21]; бо тримання – ланци/ бо мовчання – тюрма [11, с.21]; не дивися в ніщо/ не тримайся нікого [11, с. 21]; не хочеться мені/ ані людей невидимих/ ані видимих чортів/ ані чужої святості/ ані своїх гріхів [11, с. 25]; з него скочит веретено/ в чебреці/ в корінці/ в золотий таріль/ в мурашину сіль [11, с. 157].

Для поетичного мовлення Влади Власенко характерне використання синтаксичної анафори, яка сприяє стилізації поезії під фольклор.

Лінгвістка І. Синиця зазначає, що повтор не тільки структурно організовує текст, а й актуалізує нові контекстні відтінки значень [60, с. 57]. Підтвердження такого умовиводу дослідниці знаходимо в поезіях зі збірки “Афіни” Влади Власенко: *Співай, мала, моя ласкава, під нами річка повзе стара,/ Співай, мала, бо скоро ранок, бо час на світло і нам пара* [11, с. 115]; *Не спи, мала, ми пройдем над рікою, світи вогні,/ Дихай, мала, твій туман так потрібен мені./ Не спи, мала, бачиш: Хтось там вгорі написав листи,/ Не спи, мала, бо нема коли спати, бо треба йти* [11, 115]. Як бачимо, художня мова Влади Власенко позначена певним зосередженням на авторській думці та емоційному сприйнятті тексту.

В аналізованих текстах повторюються слова з різних частин мови. Так, наприклад, яскравого стилістичного вираження набули повтори особових займенників *ти, ми, я* (авторське “я” вжите як засіб зближення поета з читачем): *ах, коли я хижою була/ ах коли була я вовчим слідом/ я була легка, я пахла снігом/ я шукала ватри і тепла* [11, с. 18]; *і ти чуєш – пора/ і ти бачиш – читаються знаки/ і ти любиш мене* [11, с. 114].

Здебільшого займенники протиставляються іншим частинам мови, як слова, що не називають предмет, а тільки вказують на нього. Однак Влада Власенко у своїй поетичній мові надає цій категорії слів неповторних лексичних значень, оскільки займенники субстантивуються і, включаючись у

нові ситуації спілкування, виступають важливим чинником образо- і текстотворення: *Вона збиває з толку важний час/ Вона стається в кожному із нас* [11, с. 222]; *вона на північ всі шляхи закрила,/ вона не має людських одєжин,/ вона зробила з мандрагори крила/ і ходить в них в пристойний магазин,/ вона, говорять, задивитись може,/ вона, говорять, шепче на ренклюд* [11, с. 62].

Епіфора є стилістичною фігурою, яка визначається повторенням слів чи фраз на кінці суміжних рядків, речень або строф. Суть епіфори полягає в тому, що однакові слова чи вирази використовуються на закінченні послідовних частин тексту. Ця фігура слугує різноманітним метамовним і художнім цілям. Вона може підсилити емоційність, зробити текст винятковим для читача, наголосити ключові ідеї або навіть створити ритмічний ефект [64, с. 29]. Власта Власенко використовує епіфору, забезпечуючи цілісне звукове тло всієї ліричної поезії: *мені хочеться плаття в хмари/ у хмари-хмари!... мені хочеться серце в квіти/ у квіти-квіти* [11, с. 137]; *Хоч і холодно на орбіті, хоч темно в світі і ніч мала/ Нам обом тут виписали вирок спати, не спи, мала* [11, с. 115].

Таким чином, можемо припустити, що Власта Власенко використовує у своїх поезіях епіфору з метою підсилення, увиразнення та виокремлення складових поетичного тексту, або ж усіх висловлених ідей.

Особливого смислового навантаження набуває одночасне застосування анафори й епіфори: *доки ти в бою за мене/ доки ти тремтиш за мене/ доки ти стоїш за мене/ в найсуворішу зиму* [11, с. 99]; *доки ти мечем за мене/ доки ти бинтом для мене/ доки ти дощем для мене/ в дотліваючій золі* [11, с. 99].

Детальний аналіз художнього доробку Власти Власенко дає підстави стверджувати, що, крім згаданих вище видів синтаксичного повтору, важливу роль в організації поетичних текстів відіграє також анепіфора. Анепіфора, або кільце строфи, є стилістичною фігурою, яка поєднує особливості анафори та епіфори. У випадку анепіфори повторення слів чи

фраз відбувається на початку суміжних рядків, речень або строф і в кінці [64, с. 11]. Простежуємо такі приклади в поетичній мові Влади Власенко: смійся з сего, *дівчинко прекрасна, / дівчинко прекрасна* в сорок сім [11, с. 9]; хотіла зловити вітер – не змогла упізнати *смак / смак* на вітер має той, хто летів з гнізда [11, с. 59]. Отже, завдяки вибраному розташуванню слів, письменниця досягає створення унікального колориту оповіді, що є важливим для реалізації ідейно-тематичного та художньо-образного задуму. Синтаксичний повтор виконує функції, аналогічні лексичному повтору, а саме: підсилення, виділення ключових компонентів змісту та зв'язку між окремими частинами речення та тексту.

Важливою композиційною ознакою поетичної мови Влади Власенко є рефренність. Рефрен – це стилістична фігура, що використовується у музичних та поетичних творах. Вона полягає в повторенні одного й того ж музичного або літературного фрагменту (наприклад, рядка чи фрази) протягом сюжету твору. Рефрен сприяє створенню певної ритмічної і структурної єдності поезії: *Мокра траса, я падаю з ніг / Цвіт і вітер, я майже зникаю / Відпустіт моє серце мені / Я так більше не граю / Відпустіт, ну на що воно вам / А мені ще, мені ще згодиться / Може ще без надуманих драм / Трохи жити навчиться / Мокра траса, танцюють вогні / Замело білий цвіт, задощило / Відпустіт моє серце мені / Поки трохи лишилось / Бо мені ще знайти би слова / Щоб пошарпане, дряпане, бите / Якось трохи схотіло тепла / І навчилось любити / Щоб його не програла в війні / Щоб зліпила від цвіту біліше / Відпустіт моє серце мені / Я не граю так більше...* [11, с. 24]. Рефрен допомагає тіснішому об'єднанню компонентів поетичного тексту і акцентує на певному аспекті думки, несе виразну емоційну і зосереджувально-сміслову навантаження.

Посилюють стилістичний ефект, експресивність тексту повторення риторичних запитань, які часто використовує Влада Власенко: *і повернулись знову до води, / холодний сніже, ми йдемо з тобою... / лиш хто куди? / лиш хто куди? ...* [11, с. 19]; *Біла пташко, де ти? Де ти?* [11, с.150].

Так система стилістичних домінант поетичної творчості Влади Власенко виводить на чільне місце стилістичні фігури повтору. У поетичних текстах письменниці ці стилістичні фігури виконують такі основні функції: композиційну (зв'язують частини тексту); емоційно-експресивну (підсилюють й увиразнюють певні елементи або й усе висловлення загалом); асоціативно-образну (сприяють виділенню характерних ознак художнього образу); стилістичну (виступають художнім засобом індивідуально-авторського освоєння дійсності).

Висновки до розділу 3

Індивідуальний стиль української письменниці Влади Власенко представлений широким спектром мовновиражальних засобів, які відтворюють її естетико-філософські погляди.

Синоніми та антоніми, що увиразнюють ідіолект Влади Власенко і становлять сукупність виражально-зображальних маркувальних засобів її художньої мови, репрезентують низку семантичних, стилістичних, лінгвопрагматичних категорій, що дає змогу інтерпретувати їх у функціонально-семантичному плані.

Основними засобами вираження образних уявлень є епітет, метафора та порівняння, які, на нашу думку, є ключовими під час з'ясування особливостей творів письменника та дослідження їхньої образної системи.

Метафора сформувалася внаслідок індивідуально-авторського бачення навколишньої дійсності. Перш ніж метафоризувати якесь значення, письменник обдумує асоціативні зв'язки. Авторська мовна свідомість у метафорі співзвучує з об'єднанням абстрактних понять, які не мають конкретного відтворення в об'єктивному світі. Між цими поняттями межі можуть бути розмитими або втрачати чіткість. Таким чином, метафора відтворює потенційні значення, які спочатку існують в реальності. Крім того, метафора відображає суб'єктивне ставлення автора до різних аспектів

дійсності, будь то люди, явища чи факти, а це ставлення виявляється через оцінку.

Епітети, якими послуговується авторка – надзвичайно різноманітні і можуть вказувати ознаку об'єкта, події, явища, стану тощо. Кольористичні епітети створюють своєрідний код між автором і читачем, виконують образну та експресивну функції в поетичному тексті.

У порівняннях авторська свідомість помічає деяку схожість між двома явищами дійсності. Порівняння може встановлювати подібність між предметами, станами або ситуаціями, а також у комплекті з метафорою репрезентує індивідуально-авторські особливості художньої мови письменниці.

Емоційність і образність, яку несуть епітети, порівняння та метафори, викликають додаткові уявлення і асоціації та сприяють пробудженню уяви читача. Проаналізувавши ці зображально-виражальні засоби, нам вдалося встановити домінантні риси ідіостилю письменниці.

Спостереження специфікою художнього стилю Влади Власенко дало змогу виявити і стилістично-синтаксичні особливості її поетичних текстів і зробити висновки, що фігури на основі повтору в поєднанні із іншими стрижневими стилістичними одиницями є важливими і домінантними рисами поетичного текстотворення авторки.

ВИСНОВКИ

Мова творів письменників постійно перебуває в центрі уваги лінгвістів, адже саме у художньому тексті певні лексеми, завдяки несподіваній сполучуваності з іншими словами, можуть набувати найрізноманітніших значень, використовуватися в переносних значеннях, ставати основою образу тощо. Художнє мислення вимагає від письменника не лише ретельного добору мовних засобів, які вже існують в загальнонаціональному варіанті української мови, але й активної мовотворчості, яка здебільшого проявляється в індивідуально-авторських okazionalizmach, які можуть метафоризуватися або ж набувати символічного значення в певних поетичних контекстах. Саме цей факт свідчить про важливість зображально-виражальних ресурсів мови. До когорти таких майстрів слова належить і сучасна письменниця Власта Власенко. Саме вивченню її ідіостилю через особливості мови її поетичних текстів присвячене наше дослідження.

Опрацювання наукової літератури, пов'язаної із вивченням індивідуального стилю письменника, дало змогу з'ясувати значення термінів "ідіостиль" та "ідіолект", виділити декілька основних підходів для аналізу індивідуального стилю автора у світлі сучасних методологій. Аналіз ідіостилю через пріоритетні мовні засоби відтворює винятковість власне автора твору, який вербалізує і перетворює багатогранну реальність у витворену систему художнього тексту.

У ході дослідження нам вдалося з'ясувати лексичні домінанти мови поетичних текстів Власти Власенко на тлі гуцульського діалекту. Поезії Власти Власенко насичені гуцульськими фонетичними, морфологічними та лексичними діалектизмами, які неоднорідно репрезентовані у текстах письменниці. Найчисельнішими є діалектні одиниці лексичного рівня, які ілюструють різноманітні тематичні та лексико-семантичні пласти лексики і майстерно залучаються для змалювання художньої дійсності. Аналізовані діалектні одиниці виконують у тексті важливі функції, пов'язані з

забезпеченням художньої переконливості та етнографічної достовірності, змалюванням неповторного гуцульського колориту, вони надають поезіям особливої експресивізації, стають ключовим елементом в увиразненні розмаїття тропіки й стилістичних фігур.

Завдяки вивченню можливостей словотвірних одиниць у поетичному текстотворенні Влади Власенко нам вдалося з'ясувати можливості і значення словотворчих засобів у конструюванні та сприйманні поетичного тексту і його одиниць, які виконують важливі текстоорієнтовані функції, забезпечують зв'язність тексту, виражають єдність текстового ряду й увиразнюють його звукову організацію, підсилюють художню виразність вислову, його експресивність.

Дослідження мовновиражальних засобів поетичної мови Влади Власенко дало змогу визначити функціональні вияви синонімії та антонімії. Синоніми урізноманітнюють і збагачують художню мову письменниці, сприяють покращенню стилю поетичної оповіді, а також допомагають авторці у змалюванні яскравих колористичних образів. Антоніми вживаються письменницею в її поетичних творах з експресивно-стилістичною метою, для протиставлення, розмежування двох понять, створення емоційного контрасту, що робить її вірші більш емоційно насиченими.

Сформований на основі збірки поезій "Афіни" фактичний матеріал дає змогу зробити кілька висновків: творчий доробок авторки засвідчує розмаїття епітетів, метафор і порівняльних конструкцій, які своєю чергою, надають поезіям образності та експресивності, а також слугують джерелом інформаційного збагачення та увиразнення поетичних текстів. Окрім того, письменниця у своїх творах за допомогою різноманітних образно-тропеїчних ресурсів втілює власне авторське сприймання об'єктивного світу. Тропіка, наявна у творчості Влади Власенко, здебільшого являє собою втілення індивідуально-авторського стилю письменниці й має різноманітне лексико-семантичне та структурне наповнення.

Аналіз синтаксично-стилістичних ресурсів дав змогу з'ясувати роль стилістичних фігур повтору в поетичних текстах Влади Власенко. Використання лексичного повтору, анафори, епіфори, анепіфори та рефрену зумовлене тим, що ці мовностилістичні звороти посилюють емоційний вплив висловлювання, увиразнюють його зміст, творять специфічну ритмомелодику та виступають важливими засобами поетичного текстотворення письменниці.

Мовотворчість Влади Власенко оригінальна і разом з тим унікальна, як і її ідіостиль та художнє мислення в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабій І. М. Мовні засоби і способи вираження кольору у сучасній українській мові. *Наукові записки ТДПУ. Серія: Мовознавство*. 2003. Вип. 2. С. 82–85.
2. Бабій І. М. Семантична характеристика назв кольорів у сучасній українській мові. *Рідна мова*. 2003. № 5. С. 4–6.
3. Бацевич Ф. С., Кочан І. М. Лінгвістика тексту: підручник. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2016. 316 с.
4. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови. Київ: Вища школа, 1991. 231 с.
5. Бевзенко С. П. Українська діалектологія. Київ, 1980. 246 с.
6. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Київ, 1993. 334 с.
7. Бирик С. П. Від історіографії мови художньої прози до кодифікації термінів лінгвостилістики. *Українська мова*. 2018. № 4. С. 22–23.
8. Бирик С. П. Оповідність в українській художній прозі: монографія. Луганськ: Видавництво ДЗ “ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2010. 288 с.
9. Ващенко В. С. Посилення інтенсивності процесу інтеграції територіальних діалектів. *Мовознавство*. Т. 16. Київ, 1961. С. 45–57.
10. Виноградов В. В. О языке художественной литературы. Москва : Гос. изд-во худ. лит., 1959. 654 с.
11. Власенко Власта. Афіни: поезія. Львів: Видавництво Старого Лева, 2021. 248 с.
12. Власенко Власта. Згарди. Брустури: Дискурс, 2017. 144 с.
13. Возний Т. М. Взаємодія української літературної мови і територіальних діалектів у дієслівному словотворі. *Українська літературна мова в її взаємодії з територіальними діалектами*. Київ: Наукова думка, 1977. С. 108.

14. Голод Р. Б. Дефіцитні “Згарди”. *Слово і Час*. 2019 №8. С. 118–123.
15. Елементи лінгвістичного аналізу тексту та ідіостиль. *Обрії*, 1995. №1. С. 24–28.
16. Голянич М. І. Лінгвістичний аналіз тексту: словник термінів. Івано-Франківськ: Сімик, 2012. 392 с.
17. Гриценко П. Ю. Діалектизм: Українська мова. Енциклопедія. Київ : Вид-во “Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 2004. С. 146–147.
18. Гриценко П. Ю. Діалектологія: Українська мова. Енциклопедія. Київ, 2004. С. 149–152.
19. Гриценко П. Ю. Ідіолект і текст. *Лінгвостилістика: об’єкт – стиль, мета – оцінка*: збірник наукових праць, присвячений 70-річчю від дня народження проф. С.Я. Єрмоленко. Київ, 2007. С. 16–43.
20. Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові. Словник : У 2 т. / відп. ред. Василь Ґрещук. Т. 1. Івано-Франківськ. Місто НВ, 2019. 543 с.
21. Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові. Словник : У 2 т. / відп. ред. Василь Ґрещук. Т. 2. Івано-Франківськ. Місто НВ, 2020. 624 с.
22. Ґрещук В. В. Гуцульський говір в українській художній мові XIX – I пол. XX ст.: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова. Львів: Львів. нац. ун-т ім. І.Франка, 2009. 20 с.
23. Ґрещук В. В., Ґрещук В. В. Гуцульські діалектні одиниці в поетичній збірці Власти Власенко “Згарди”. *До глибин сутності мови*: збірник наукових праць на пошану професора Миколи Лесюка. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2020. С. 109–117.
24. Ґрещук В. В., Ґрещук В. В. Діалектне слово в його функційних виявах. *Слово: Прикарпатський вісник Наукового товариства імені Шевченка*. 2022. №17 (65). С. 87–95.

25. Грещук В. В., Грещук В. В. Діалектне слово в тексті та словнику. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2015. 372 с.
26. Грещук В. В., Грещук В. В. Південно-західні діалекти в українській художній мові. Нарис. Івано-Франківськ: Видавництво Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2010. 309 с.
27. Грещук В. В., Грещук О. Б. Словотвір і текст: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, 2022. 223 с.
28. Дзендзелівський Й. О. Конспект лекцій з курсу української діалектології (вступні розділи). Ужгород, 1966. 96 с.
29. Дудик П. С. Стилїстика української мови: навчальний посібник. Київ: Видавничий центр "Академія", 2005. 368 с.
30. Єрмоленко С. Я. Говіркове багатоголосся сучасної української прози. *Українознавство: науково-популярний, суспільно-політичний, культурно-мистецький журнал*. 2008. Число 1. С. 198–205.
31. Єрмоленко С. Я. Літературна норма і мовна практика. Ніжин: ТОВ "Видавництво "Аспект-Поліграф"", 2013. 320 с.
32. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності (стилїстика та культура мови). Київ: Довіра, 1999. 416 с.
33. Єрмоленко С. Я. Стилїсть індивідуальний. Українська мова: енциклопедія. Київ, 2004. 2-ге вид. С. 652.
34. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ: Либідь, 2001. 223 с.
35. Жилко Ф. Т. Нариси з української діалектології. Київ. 1966. 315 с.
36. Зеленько А. С. Про деякі функції діалектизмів у мові художньої літератури. *Культура слова*. 1982. Вип. 22. С. 39.
37. Зарицький М. С. Стилїстика сучасної української мови: навчальний посібник. Київ: Парламентське видавництво, 2001. 156 с.
38. Кобилянський Б. В. Діалект і літературна мова. Київ, 1960. 276 с.

39. Ковалик І. І. Взаємодія української літературної мови і територіальних діалектів у іменниковому словотворі. *Українська літературна мова в її взаємодії з територіальними діалектами*. Київ: Наукова думка, 1977. С. 96–107.
40. Кононенко В.І. Текст і образ: монографія. Івано-Франківськ: Видавництво Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2014. 192 с.
41. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: навчальний посібник. Київ: Знання, 2008. 423 с.
42. Крупа М. П. Образ автора як забезпечення комплексного дослідження мови художнього твору. *Теорія і практика лінгвістичного аналізу художнього тексту*: зб. наук. праць. Тернопіль, 1997. С. 61–62.
43. Лесюк М. П. Взаємодія діалектно-територіального та літературного мовлення. *Етнос. Соціум. Культура: регіональний аспект* : монографія. Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ. 2006. С. 79–96.
44. Лисиченко Л. А. Лексикологія сучасної української мови. Семантична структура мови. Харків: Вища школа, 1977. 114 с.
45. Матвіяс І. Г. Діалектна основа української літературної мови в першій половині ХІХ ст. *Українська мова*. 2003. № 2(7). С. 35.
46. Матвіяс І. Г. Діалектна основа української літературної мови. *Мовознавство*. 2007. № 6. С. 26–36.
47. Матвіяс І. Г. Засади української діалектології. *Мовознавство*, 2000. № 1. С. 3–9.
48. Матвіяс І. Г. Українська мова і її говори. Київ, 1980. 164 с.
49. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилїстика української мови: підручник. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.
50. Назарова Т. В. Деякі питання типології зв'язків літературної мови й діалектів. *Українська літературна мова в її взаємодії з територіальними діалектами*. Київ: Наукова думка, 1977. С. 31–49.

51. Ніколаєнко І. О. До питання про “олітературення” діалектів. *Лінгвістика: збірник наукових праць*. 2010. № 3 (21). Ч. 1. С. 223–224.
52. Панцьо С. Є. Українська діалектологія: практикум : навчально-методичний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. 132 с.
53. Пена Л. І. “Усе потрібне, все важливе, що в твоїй рідній стороні”: гуцульські діалектні риси в поезії Тараса Мельничука. *Вісник Прикарпатського університету. Філологія*. 2010. Випуск 27–28. С. 138–144.
54. Пена Л. І. Словотвір у “Нормах української літературної мови” Олекси Синявського. *Слово: Прикарпатський вісник НТШ*. 2010. № 2(10). Івано-Франківськ, 2010. С. 88–96.
55. Полюга Л. М. Словник антонімів української мови. Київ: Довіра, 2001. 275 с.
56. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови: підручник / 3-є видан., перероб. і доповн. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.
57. Пришляк Л. Б. Повтор як засіб експресивного синтаксису поетичного мовлення 60-х років ХХ столїття: автореф. дис. ... доктора філол. наук: 10.02.01 – українська мова. Донецьк: 2002. 20 с.
58. Русанівський В. М. Слово в поезії. *Рідне слово*. 1972. Вип. 6. С. 50–53.
59. Сердега Р. Л. Українська діалектологія: навчальний посібник. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. 156 с.
60. Синиця І. А. Лексичний повтор як засіб реалізації семантичної зв’язності тексту. *Мовознавство*. 1994. № 2–3. С. 56–60.
61. Словотвір сучасної української літературної мови. Київ: Наукова думка, 1973. 406 с.
62. Ставицька Л. О. Про термін ідіолект. *Українська мова*. 2009. №4. С. 3–17.
63. Ставицька Л. О. Про характер взаємодії індивідуально-поетичного стилю і літературної мови. *Мовознавство*. 1986. № 4. С. 61–65.

64. Стилїстика української мови. Короткий словник термїнів / уклала Валентина Грещук. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 82 с.
65. Сучасна українська лїтературна мова. Стилїстика. Київ: Наукова думка, 1973. 588 с.
66. Українська лїтературна мова в її взаємодїї з територїальними дїалектами / ред. М. А. Жовтобрюх. Київ: Наукова думка, 1977. 201 с.
67. Українська мова. Енциклопедїя / за ред. Русанївський В. М. та ін. Київ: Українська енциклопедїя, 2000. 752 с.
68. Франко І. Я. Лїтературна мова і дїалекти. *Хрестоматїя критичних матерїалїв*. Т. 3. Львів, 1949. С. 358.
69. Франко І. Я. Твори в 20 т. Т. 17. Київ: Наукова думка, 1955. 530 с.
70. Фридрак В. П. Синонїмїя складних слїв. *Мовознавство*. 1987. №2. С. 32–38.
71. Чабаненко В. А. Основи мовної експресїї: монографїя. Київ: Вища школа, 1984. 168 с.
72. Чабаненко В. А. Стилїстика експресивних засобїв української мови: монографїя. Запорїжжя: ЗДУ, 2002. 351 с.
73. Юрченко Т. Г. Оказїоналїзми у творчостї Павла Загребельного: структурно-семантичний і стилїстичний аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. фїлол. наук: 10.02.01 – українська мова. Київ, 2003. 18 с.